e

ArtSpace.ro este o galerie de arta, adresată atât pasionaţilor cât şi consumatorilor de artă, care sunt orientaţi spre lucrări de artă atent selecţionate şi cu o valoare artistică mare, cu un nivel de finisare înalt, lucrări care la baza lor au un mesaj, surprind o stare şi nu în ultimul rând lucrări care folosesc materiale de calitate pentru a fi create.

ACUARELA

Vopsea in stare solida (pastile) sau vascoasa(pasta in tuburi) care se inmoaie in apa, nu are putere de acoperire, e transparenta; pictura in aceste culori de apa; tehnica picturala in doua variante, prin suprapunere peste pete zvantate si pe umed, petele suprapuse fuzionand intre ele; in cea de-a doua varianta,transparenta este insotita si de un efect catifelat, vaporos

ACVAFORTE

(it. acquaforte=apa tare)

a) gravura in metal, de regula monocroma, cu efecte picturale;

b) tehnica de imprimare prin corodarea matritei preparata special; vezi gravura, matrita

AMESTEC

in arta picturii- modificare a realitatii fizice, a vopselelor in functie de calitatea si cantitatea lor pigmentara, de procedeul, de materialele si instrumentele intrebuintate, de sensibilitatea artistica a pictorului, de maiestria,cultura si idealul sau de arta; in acceptiunile de atelier cele mai generale, poate fi a)"pigmentar"- prin fuziune dirijata sau prin frecare cu pensula pe paleta, panza, hartie etc. si b) "optic"- prin juxtapunere sau intercalare de mici pete (sub forma de tuse liniare scurte, puncte etc., de culori care, privite de la o anumita distanta, ca unde colorate, se suprapun(amestecandu-se) pe retina; tentele de optic (acestea nefiind, cum este pigmentar, o reactie fizico-chimica) au o prospetime si, eventual, luminozitate nealterabile in timp,insusire pe care numai intercalarea de neculori sau griuri valorice le confera; sin.: amalgamare; folosindu-ne de modelul teoretic tridimensional al lui Philip Otto Runge), dar luand in consideratie si parametrii practicii de atelier, principalele modificari pe care le sufera prin amestec fizic oricare vopsea plecand de la starea ei initiala de tenta pura,cu saturatie, stralucire si luminozitate maxima, considerata intr-o anumita pozitie in ordinea naturala (spectrala) a culorilor-acestea sunt 3: 1.pe inaltime- degradarea sau modificarea luminozitatii; 2.colateral sau cu semenele- nuantarea sau modificarea saturatiei 3.in adancime-fata in fata pe acelasi plan al modelului teoretic.

ARTA CINETICA

Domeniu al artei in care miscarea, ca modalitate de expresie mai mult decat sugerata, face parte la modul fizic, obiectiv, din structura operei de arta, intr-o asemenea masura incat o determina in fiecare moment, imaginea pictata sau desafasurata spatial(in genul "obiectelor-sculpturi", "sculpto-arhitecturilor" sau "mobilurilor" actionate de curentul electric, de lumina solara sau pur si simplu de aer) oferindu-se privirii sub o alta varianta.

ARTE PLASTICE

(gr. plasso- a modela)

a) denumire generica pentru pictura(arta culorii), grafica (arta liniei), sculptura, arhitectura, ceramica(artele masei, volumului, formei in spatiu) etc.;

b)obiect de studiu in curs de edificare in intreg invatamintul de cultura generala; arta ca educatie artistica pentru toti devine astfel pentru prima data: adecvata varstelor- prin accesibilizarea elementelor de limbaj si a procedeelor tehnice; specifica- prin programe de studiu al caror continut este gramatica si tehnologia artei; cu adevarat democratica si umanitara- pentru ca exerseaza practic instinctul ludic al creativitatii si functia plastica a creierului- cea ma intinsa cortical si, ontologic, prima- la intreaga populatie scolara; personalizata- pentru ca ofera fiecaruia posibilitatea de asimilare si inaintare in ritmul sau propriu; de importanta vitala pentru mentinera echilibrului intrapsihic global si prin extensie fireasca, a echilibrului social.

ARTE VIZUALE

Denumirea generica, sin. artelor plastice, care se intemeiaza in toate etapele procesului biunivoc si continuu de creare-receptare (comunicare) pe vaz, caruia, in ambele aceste ipostaze principale, i se confera si atributul de creator

AUTENTIC

(gr.authentikos-de netagaduit), a) obiect de arta care respecta datele tehnice si estetice ale stilului sau scolii, date referitoare la calitatea si limitile de expresie ale materialelor si ale tehnicii intrebuintate, la conditiile de ambianta sau destinatie etc.: b) artist a carui sinceritate este hotaratoare in desfasurarea si valorizarea activitatii lui creatoare.

BIBELOU

bibelou, v.statuie

CASEINA

caseina, v.pastel

CARBUNE DE DESEN

(lat.carbo-taciune), material(si instrument) pentru schite sau desene picturale in alb-negru: se obtine din crengi de tei, merisor etc.arse incomplet, in nisip.

COMPOZITIE

(lat.compositio-aranjament, compus), unitate a formelor (semne iconice sau abstracte) si a spatiilor(intervalelor) dintre ele obtinuta aparent spontan, pe baza unei idei plastice de dispunere-ordonare, in functie de o anumita intindere spatiala(cu doua sau trei dimensiuni), de potentele expresive ale materialelor(structura, cromatica etc.), de instrumentele si procedeele tehnice intrebuintate, de sensibilitatea artistica, de nivelul profesionalizarii artistului privind "gramatica" mijloacelor de expresie si tehnice, de cultura vizuala si, implicit, de dorinta si inteligenta sa plastica topologica sau tensionala.

COMPOZITIE DESCHISA

modalitate compozitionala de sorginte romantica in care sensurile, tensiunile tind sa se rezolve in afara limitelor spatiului compus; nu este, cum pare, specifica unei anumite epoci si, cu atat mai putin, secolului nostru

COMPOZITIE INCHISA

modalitate compozitionala in care echilibrarea principalelor linii de forta, de tensiune se realizeaza in interiorul spatiului compus, acestea avand, in general, sensuri centripete, de stabilitate clasica.

COMPOZITIE IN SPATIU

modalitate de a compune spatiul in trei dimensiuni, cea de a treia fiind reala, nu sugerata, cum e in sistemele iluzioniste, ale spatiului tensional.

CONTRAST CALD-RECE

opozitie de tente care fac parte din grupe termo-dinamice diferite, fara insa a fi neaparat si complementarea, se rezolva de regula prin grizare.

CONTRAST COMPLEMENTAR

juxtapunere de complementare , care urmeaza sa fie ameliorata prin modificarea stralucirii(inclusiv a puritatii si luminozitatii) uneia sau amandurora.

CONTRAST DE FACTURA

opozitie de modeluri diferite ale aceluias material.

CONTRAST DESCHIS-INCHIS

opozitie rezultata din alaturarea unor culori de tonuri diferite sau a tonurilor diferite ale aceleiasi culori, ca in viziunea monocroma: nu este acelasi lucru care s-a numit clarobscur, care in esenta lui clasica , se bazeaza pe diminuarea efectului cromatic al culorii locale prin accentuarea celui valoric.

CONTRASTE

(fr.contraste-opozitie), efecte de diminuare sau de exaltare prin alaturari echilibrate de pete , linii, forme spatiale care, in sinea lor, sunt opuse, contrarii: se cunosc de culoare (cald-rece, complementar, deschis-inchis, succesiv, calitativ,simultan, de cantitate etc) de factura, de masa, cel mai simplu este contrastul culorilor in sine.

CONTRAST SUCCESIV

opozitie determinata de persistenta, pentru scurt timp, pe retina, a complementarei petei care a "indus-o": efect psihologic care, inaintea acestuia, este intotdeauna contrast simultan.

CONTRASTUL CULORII IN SINE

contrastul culorii in sine, v.contraste

CREATIVITATE ARTISTICA

calitate a functiei generale corticale instrumental-simbolice care, spre deosebire de creativitatea cu arta sau designica, inerenta prezenta la fiecare individ, exista doar la cei cu predispozitie vizuala si tactila pentru arta si cultura vizuala, tensionala.

CRETA LITOGRAFICA

Creta litografica,v.litografie

CULOARE LOCALA

culoare proprie fiecarui obiect: nu face obiectul artei decat numai in masura in care e destinata sa aiba un rol expresiv sau simbolic, si nu unul banal, mai ales dupa inventarea fotografiei-de informare, sau ca simpla impresie.

CULORI BINARE

culori rezultate din amestecul a cate doua primare in cantitati egale sau diferite: oranjul, verde si violetul sunt considerate principalele.

CULORI CALDE SI RECI

tente al caror efect psiho-fiziologic de "cald" sau "rece" se bazeaza pe un fenomen real: influentarea, in primul rand prin intermediul retinei, a pulsului - cele calde crescandu-l usor, iar cele reci coborandu-l : juxtapuse , produc si un efect spatial, de apropiere-marire(culori calde) si de departare-micsorare(culori reci):fiind vorba de un dublu efect simultan de "cald" sau de "rece" si de "apropiere" sau, respectiv, "departare", culorile au fost impartite in doua grupe termo-dinamice.

CULORI COMPLEMENTARE

Culori complementare, v. contrast complementar

CULORI PRIMARE

culorile care, practic, nu pot fi obtinute din nici un amestec pigmentar (cu pensula, pe paleta sau pe alt suport), dar din care (alaturi de alb si negru), cate doua sau mai multe, variindu-le cantitativ si controlindu-le bine proportiile, s-ar putea obtine aproximativ 200 de nuante; sin.:culori de baza, culori fundamentale

CULORI RUPTE

culori rupte, v. tenta rupta

CULORI PURE

(sau crude), serie d eculori care, fara a se limita la tentele cu stralucire maxima obtinuta industrial, le cuprinde pe toate cele folosite asa cum au fost fabricate, adica nemodificate prin amestec fizic; v. si tenta pura

CUTIT DE PICTURA

cutit de pictura, v. pensula

DEGRADEU

a) ton sau treapta tonala (similara unei trepte de pe scara valorica a neculorilor) obtinuta dintr-o tenta amestecata cu alb (negru);

b) juxtapunerea de mai multe trepte tonale ale aceleiasi culori (tente) in succesiunea cresterii- descresterii lor (de intinderi egale sau amplificate treptat).

DESEN PICTURAL

scriitura vibrata, modulata tonal sica grosime, care permite ca din loc in loc si neuniform forma sa se "scurga" in fond si fondul in forma; trasatura care sugereaza lumina si umbra; sin.: vibratie, forma, deschisa; v. si forma-culoare, desen sculptural

DESEN SCULPTURAL

trasatura care delimiteaza, inchide planuri sau reliefuri de regula neintrerupta si de acelasi ton pe parcursul aceleiasi forme, nemodulata ca grosime; sin.: desen in planuri, plastic; v. si desen pictural, forma inchisa

DESEN VALORAT

desen valorat, v.valoratie

DETALII

(din fr.detail-amanunt, parte) elemente discrete ale unei imagini figurative sau abstracte, semnificative, care particularizeaza sau fac mai vie o anumita forma, aparute spontan in timpul elaborarii, sau indelung cautate fie pentru savoarea lor pur vizuala, fie pentru caracterul lor tematic relevant; v. si abstragere, anecdotic, esential

DISIMETRIE

(fr.dissymetrie-nesimetrie), echilibrare proportionala de pete, linii sau forme similare care, altfel, intr-o compozitie- prin semnele pe care le-ar sluji- s-ar preta la o ordonare simetrica si, in consecinta, plicticoasa; sin.: asimetrie; v.si compozitie, sectiunea de aur, simetrie.

EBOSA

(fr.ebauche-schita), prima forma a unei opere, fara detalii si fara accente: compozitie in stare de: nefinisata: v.sialla prima, schita.

ELEMENTE DE LIMBAJ

mijloace de expresie vizuala din care se constitue gramatica si stilistica fiecarei arte: ex.:pentru pictura - sintaxa culorii, valoarea, lumina si suprafata etc. Pentru grafica- morfo-sintaxa liniei si a punctului etc. Pentru sculptura - masa, gol-plinul etc.

EMULSIE

(fr.emulsion- insolobil), a) amestec lichid care, prin agitare sau cu ajutorul unor dispersanti, mentine in suspensie moleculele unor substante altfel insolubile intre ele, ca, de pilda, apa in ulei sau uleiul in apa. b) una din cele doua modalitati de a dispersa o substanta (pigment sub forma de praf, de regula) intr-un lichid:, v.solutie.

ENCAUSTICA

encaustica, v. pictura in ceara.

FRESCA

(it. al fresco- umeda), pictura in culori de apa pe tencuiala proaspata (in it. buon fresco- fresca durabila) sau umezita cu putin timp inainte de a picta.

GALBEN

a) substanta pigmentara de diferite proveniente si calitati (ex. galben citron- o nuamnta usor rece, galben crom- nuanta care tinde spre oranj etc.): b) dupa varianta pigmentara aleasa ca dominanta sau ca nuanta a tonalitatii generale, poate semnifica:lumina, stralucire, harnicie, pretiozitate, dragoste, dar si imbolnavire, caldura greu suportabila.

GRI NEUTRU

gri neutru, v. complementata

GRIZARE

(fr.griser- a se ameti), amestec de usoara modificare a stralucirii unei tente cu complementara ei, sau de tulburare a unei tente deja rupte sau a unei tente pure cu putin gri valoric- un fel nespecific de "rupere" a ei, in ambele variante rezultand griuri colorate.

GRUNDUIRE

actiunea de pregatire pentru pictura de sevalet a suprafetei-suport, acoperind-o cu un strat aderent si simplu, dublu protector si durabil: in cazul lemnului, se utilizeaza un grunt alb numit gesso.

IKEBANA

(in jap. - arta aranjarii florilor), ansamblul exercitiilor de a compune spatial grupari de "fragmente" naturale carora li se atribue, in functie de stil sau de scoala, semnificatii fixe, emblematice.

ILUSTRATIE

(lat.ilustrare- a clarifica), arabesc sau imagine care , vizual, este o replica plastica a ideii literare: de arta nu se substitue textului si nici nu-l completeaza, este o varianta, cu alte mijloace, a acestuia, opera de arta autentica nefiind "ilustrativa" .

IMPRIMEU

(din fr.iprime), tesatura pe care s-a de senat liber cu pensula sau alt instrument, cu sablonu, acoperindu-se cu ceara zonele care trebue sa ramana nevopsite sau vopsite -sa fie protejate: si pe care prin scufundari succesive s-a fixat o compozitie mono sau policroma: procedeul batik- in fr.: se practica si un imprimeu manual, la rece cu pensula, direct, in lichide colorate speciale: o varianta de imprimare colorata pe panza este reproducerea cu mai multe site si numita calicromie.

INCIZARE

Incizare, v. stylus

INDUSTRIAL - DESIGN

industrial-design, v. design

INTESITATE

(fr.intensite- tarie), termen generic pentru diferitele grade de stralucire ale culorii: poate fi naturala sau obtinuta prin juxtapunere(va fi mai mare decat tenta pura) e inconjurata de griuri - culoarea pura are in jurul sau tente rupte sau degradeuri - sau daca orice culoare e intinsa pe o suprafata mai mare decat celelalte de aproximativ aceeasi: daca aceeasi este comuna mai multor acorduri sau este aspectul general al compozitiei, aceasta poarta denumita de tonalitate.

JUXTAPUNERE

(fr.juxtaposer- a alatura), a) in picatura- alaturare de pete diferite calitativ sau/si cantitativ fara nici un fel de intermediere liniara si spatiala, valorica sau coloristica, de tipul peisajului: b) modalitate de atenuare sau de exaltare a diferitelor contraste.

LITOGRAFIE

(gr. lithos- piatra), a) singurul procedeu al imprimarii la suprafata fara gravarea propriu-zisa a placii: b) plansa imprimata cu ajutorul unei pietre de calcar, slefuita fin, si spalata cu apa sau cu o salutie acida, pe care s-a desenat , inainte de spalare, cu tus litografic, creion sau creta litografica.

MEDIUM

(in lat.-mijloc, modalitate), amestec sub forma de solutie sau de emulsie, cu o compozitie similara verni-ului, dar care, spre deosebire de aceasta, este folosit in timpul procesului de elaborare a picturii, ca adaos in amestecul de pe paleta al culorilor pentru a le spori calitatile si a le asigura durabilitatea.

MODELAJ

(fr.modelage- lucrare in lut sau alt material modelabil), a) prelucrarea artistica a unor materiale maleabile, in primul rand a lutului: b) tip de activitate de atelier pentru exersarea inteligentii artistice a mainilor.

MODELEU

a) rezultatul obtinut din prelucrearea mai aspra sau mai vibrata, mata sau lucioasa etc. asuprafetei modelate, cioplite, slefuite etc. b)efectul de volum, de relief, dat de modelarea culorii, in pictura.

MODULARE IN SPATIU

desfasurare in adancime sau in inaltime a unui modul tridimensional prin juxtapunerea sau suprapunerea partiala, intr-o ordine simpla crescatoare sau descrescatoare, sau in una algoritmica.

MODULARE LINIARA

modulare liniara, v.Divizare

MODULARE "TON IN TON"

procedeu de animare picturala a unei suprafete prin repetarea tentelor pure si rupte ale aceleias calitati cu conditia ca, analoage fiind, sa fie si bine diferentiate in intensitatea lor cromatica pentru a se acorda intre ele.

MONOCROMIE

(fr.monochromie- intr-o culoare), procedeu de desfasurare intr-o compozitie: a) a valorilor aceleiasi culori obtinute prin amestec, de fiecare data in alte cantitati, cu alb, cu negru sau cenusiu: b) a tentelor de diferite proveniente industriale, dar diferentiate ca intensitate cromatica, ale aceleiasi valori.

MONUMENT

(lat.monumentum- evocator, de importanta deosebita), sculptura de for public sau constructie ridicata in amintirea unui eveniment, a unei personalitati.

NEGRU

a) substanta naturala acromatica: b) neculoare: auxiliara substantelor pigmentate pentru a le degrada in adancime sau, in amestic cu albu, sa formeze diferite griuri valorice.

PAPIER-COLLE

papier-colle, v. colaj

PASTEL

(fr.pastel- creion moale), a) efect de culoare "pudrata", cu treceri fine, transparente de la o pata la alta: b) tehnica de pictura ce utilizeaza pigmentul aproape pur si care, ca si acuarela, foloseste drept suport hartia mai groasa sau mai subtire, dar aspra: se distinge de aceasta prin specificul culorii care i-au dat numele si care se prezinta sub forma de batoane sau creioane moi in care intra: pigmentul, un aglutinant si apa: acestea se astern ca atare sau se amestica prin suprapunere, fara a fi inmuiate: se folosesc si alte suporturi: panza lipita pe un suport rigid cu clei de caseina si se pune obligatoriu sub geam.

PEISAJ

(fr. paysage- priveliste), a) gen de pictura al carei pretext este transfigurarea unui fragment din natura: b) acuarela, pastel, gravura, pictura in ulei etc.care, dupa natura pretextului, poate fi: peisaj citadin, peisaj marin, peisaj natural etc.Pictorul care a realizat o asemenea opera direct, la fata locului, in "plein air"(aer liber) s-a numit, in consecinta, plenerist.

PENEL

penel, v. pensula

PENSULA

(germ. pinsel), instrument de diferite marimi, folosit la frecarea culorilor intre ele, intre ele si lianti, intre acestea si alte amestecuri sau solutii, si la asternerea lor cu varful, cu latul, prin rasucire etc. pe suport de panza , carton, hartie: de diferite marimi mici si intrebuintata doar in pictura de sevalet, este consacrata cu numele de penel: in locul se utilizeaza cutitul de pictura(cu lama subtire si elastica).

PERSPECTIVA

(lat.perspectivus- vazut din departare), a) vederea in plan a spatiului cu trei dimensiuni: b) ansamblu de sisteme care convetionalizeaza, mai intuitiv sau mai aproapede adevarul stiintific, fenomen optic, fizic, al miscarii deformarii: folosirea riguroasa auneia sau altuia dintre sistemele perspectivale duce la o pictura impersonala, "uscata", si chiar la non-arta.

PICTURA CONCRETA

pictura concreta, v.pictura

PICTURA DE SEVALET

pictura de sevalet, v.sevalet

PICTURA IN CEARA

pictura cu aspect mat, care se bazeaza pe procedeul de a se mesteca la rece fiecare culoare de ulei cu glutem elemi: se picteaza pe orice suport: lemn, carton: se confunda cu encaustica, tehnica antica al carui secret nu se cunoaste exact, dar care, se presupune, insemna pictarea cu un amestic cald de ceara, pigment si o rasina, si cu unstensile, de asemenea, incalzite.

PICTURA IN ULEI

de la Renastere incoace, cea mai raspandita (desi nu este cea mai durabila tehnica), poate pentru posibilitatile tehnologice si de expresie pe care le ofera: opacitate sau transparenta, o executie mai fina sau mai aspra, folosirea pensulei sau a cutitului, retusarea pe umed sau ulterioara: dizolvantul care-i da si numele este si de provinienta diferita: ulei de mac, de nuca, de in fiert si decantat etc.: intrucat uleiul distruge cu timpul fibra textila, suportul picturii in ulei se acopera cu o pelicula speciala.

PICTURA PE LEMN

a) tehnica de pictura a carei particularitate consta nu numai in folosirea lemnului grunduit ca suport al culorilor de ulei sau de tempera, ci si de un anume specific de a fi asternute, in esenta lui decorativ: b) varianta a picturii traditionale taranesti.

PICTURA PE STICLA

a) tehnica de pictura in culori de apa asternute, de regula, in viziune plata, topologica, pe spatele geamului ca suport, liniile compozitiei fiind copiate in prealabil- pe aceias parte a geamului- dupa un desen care, in traditia icoanelor bizantine, se numea izvod: b) varianta specific romaneasca a picturii vechi "taranesti".

PIGMENT

(lat.pigmentum- substanta colorata), pulbere suspendata intr-un liant sau dispersant, cu mai mare putere de colorare si acoperire, rezista la caldura si la diferiti agenti atmosferici si chimici etc.: pot fi: a) natural, de origine anorganica, natural, de origine animala si vegetala, natural, de origine metalica: b) artificial, de origine anorganica.

PORTRET

(fr.portrait- infatisare), gravura, pictura, sculptura al carei pretext este "chipul" fizic al unei persoane: daca figura intreaga se raporteaza la un cadru interior sau exterior, genul se chiama si compozitional.

PREPARAREA SUPORTULUI

prepararea suportului, v. suprafata-suport

PROPORTIE

(lat.proportie- potrivire), constanta mai multor comparatii prin care se asigura acordul sau echilibrul dintre parti si, totodata, inseamna egalitatea dintre mai multe rapoarte.

RELIEF

(fr.relief-proeminenta), domeniul sculptural de trecere de la figurarea in suprafata la cea spatiala: dupa adancimea si procedeul modelarii marginilor acesteia, se disting doua grupari de - prin eliminare- a) plat: de tip meplat, adica adanc usor si in unghi drept numai spatiul din jur. b) adanc(basorelief): cu modelarea rotunjita a trecerilor de la fond la conturul volumului usor evidentiat, si prin adaugare aparenta sau reala- inalta(altorelief).

REPRODUCERE

(fr.reproduire- a multiplica identic), a) copie manuala sau fotocopia unui original, necesara sau fortuita, reglementata prin lege, facuta cu scopul declarat de "a tine loc de original" fara a-l substitui.

RUPEREA TENTEI (TONULUI)

ruperea tentei (tonului), v. tenta rupta

SATURATIE

(lat. saturatio- imbuibare), stare de maxima puritate pigmentare naturala, pe care o poate avea o vopsea inainte de a fi folosita.

SCENA DE GEN

scena de gen, v.gen

SECTIUNEA DE AUR

a) raport armonios, cunoscut inca din antichitate, intre doua marimi inegale si exprimat intotdeauna printr-un numar constant(numarul constant), in valoare aproximativ 1,6 sau 0,6 : b) indicator de sensibilitate ponderata , dar si canon, abaterile de la el aduc intot deauna un spor inedit de expresivitate: folosindu-se latura si diagonala patratului se realizeaza un dreptunghi armonios numit poarta armoniei.

SEMN (PLASTIC)

(lat.signum- element perceptibil senzitiv), a) in general- insemn artificial perceptibil al carui sens serveste comunicarii: b) forma perceputa vizual ca prezentare a unui "lucru" a unei anumite idei.

SEPIA

sepia, v. laviu

SERIGRAFIE

serigrafie, v. gravura

SIMETRIE

(gr.sys- cu, impreuna, metron-masura), a) in acceptie antica, mai vasta- acord armonios, comensurabil, intre partile intregului si, in aceleasi timp, o relatie proportionala intre acestea si intreg: b) in acceptie

modern- proprietatea partilor unei forme sau a doua forme de a se putea suprapune axact fata de un punct, de o dreapta sau de un plan prin rotatie, translatie, sau prin amandoua odata.

STATUIE

(lat.statua, fr. statue), gen de sculptura de mari dimensiuni, cu destinatie publica, realizata in marmura, bronz, piatra, otel inoxidabil etc. fixata pe un suport special(soclu): poate fi: evocatoare- imaginea unei personalitati sau a mai multor personaje(grup statuar) si b) alegorica: in ambele variante pot fi si de mici dimensiuni, de interior, ori reluare micsorata.

STILIZARE

(fr. stylizer- a prelucra), a) procedeu de simplificare prin pastrarea elementelor sau detaliilor caracteristice unui obiect studiat, dar specifice mai multora, si folosirea lor in crearea unei imagini, fie cu un spor de expresivitate, fie cu efect decorativ, ornamental: b) termen impropriu, limitativ si arbitrar, sub care sunt reunite si alte procedee de interpretare personala prin exagerare, multiplicare.

STRALUCIRE

marime a senzatiei de intensitate pigmentara pe care o determina o culoare raportata la alb-negru sau in functie de influenta culorii alaturate.

SEVALET

(in fr. chevalet), suport de lemn pe care se sprijina sau se fixeaza cartonul sau sasiul cu panza pentru pictat tablouri in culori durabile, de aici, pictura de sevalet, dupa marimea si locul lor de intrebuintare se desting: de camp(un fel de trepied) si de atelier(mai greoi si mai mare).

TAPISERIE

(fr. tapis- covor), a) "tesatura" adaugata de regula,peretelui pentru a-l sublinia, pentru a-l annobila: b) ansamblu de tehnici murale bazate in principal pe impletirea firelor de fond(urzeala), fixe uniforme cromatic sau nu, prin tesere, sau prin innodare cu fire de "batere" sau de "alegere" a unor motive abstracte sau figurative.

TEMPERA

(in it.regula) a) pigment care, amestecat cu lianti pe bazae substante albuminoide sau gelatinoase, are, intre culorile de apa, cea mai mare putere de acoperire;

b) tehnica a secco de pictura morala a carei particularitate costa in faptul ca asternerea culorilor se face, dupa zvantarea tencuielii, numai pe portiunea care se lucreaza imediat, umezita atunci; se practica o pictura pe lemn in tempera, ca si o pictura de sevalet in culori tempera.

TENTA PLATA

tenta plata, v. si pata plata

TENTA PURA

(fr. teinte-fel), stare de calitate a saturatiei initiale, maxime a unui pigment; adjectivele: pura, rupta etc. precizeaza tot atatea stari de puritate a aceleiasi calitati; saturatia initiala, nemodificata prin amestec fizic

sau optic, este starea de tenta pura a pigmentului respectiv, aceea care ii da si numele; alte stari sunt: tenta rupta, tenta plata etc.; folosit ca atare termenul se confunda adeseori cu nuanta si tonul

TENTA RUPTA

tenta tulburata prin modificarea stralucirii, a sarcinii cromaticesi iplicit a tonului ei printr-un adaos din complementara ei; luate in cantitati relativ egale rezulta griuri neutre, iar in cantitati inegale, culori rupte sau tente rupt; v. si culori rupte, gri, grizare, intensitate, ton

TEXTILE

(in fr.) denumire cutuniara, comuna mai multor arte (tapiserie, imprimeu, broderie etc.), tehnici (tesere, innodare, imprimare, coasere etc.), viziuni (geometrica, figurativa etc.), destinatie (morala, pavimentara etc.) care, toate, se realizeaza in acelasi material, vibra textila, respectindu-i-se si chiar sporindu-i-se proprietatile.

TEXTURA

(lat. textura-alcatuire, tesatura), calitate sau valoare structurala a unui material al artei, vizibila la suprafata, pipaibila, care prin prelucrare este pastrata ca atare sau este accentuata, reliefata pentru a-i spori expresivitatea.

TONALITATE

(fr. tonalite-specificitate), starea de luminozitate a dominantei sau a compozitiei in intregimea ei.

TRANSLUCIDE

(lat. translucidus-mat), culori si, in general, corpuri care permit doar trecerea luminilor colorate, fara conturul precis al formelor sau detaliilor lor spatiale.

TRANSPARENTA

(lat. transparens-straveziu, diafan), a) calitate specifica pigmentului de acuarela de a nu avea putere de acoperire, precum si a unei vopsele sintetice numite (in engl.) acryl, solubila in apa, dar ireversibila la orice lichid dupa uscare, rezistenta la lumina si cu aderenta la orice fel de suport, insa, spre deosebire de acuarela, cu un registru de solutii tehnologice mai larg, mergand pina la impastari specifice picturii in ulei; b) efect vaporos, catifelat obtinut prin procedeul fuziunii (la margine sau in masa); c) iluzie rezultata din colorarea zonei de suprapunere, evident partiala, a doua pete de calitati diferite cu produsul amestecului dintre ele

TROMPE-L'OEIL

(in fr. inselarea ochiului), a) iluzia tridimensionalitatii duse la extrema ei posibila reprezentare picturala; b) viziune si modalitate tehnica practicata inca din Antichitate; utilizat doar ca proba de virtuozitate tehnica, devine suport al unui anumit kitsch (de salon).

VALOARE

(lat. valor-pret), a) grad de luminozitate al neculorilor si, prin extensie, al culorilor, receptat intotdeauna ca un raport, corespunzator tonului de culoare; b) nivelul de realizare acceptat pe baza criteriilor artei se mai numeste si artistica.

VALORATIE

(fr. valorisation-reliefare), rezultatul procedeului de imitare a clarobscurului prin diferite valori de alb-negru sau de redare a iluziei reliefului, volumului prin treceri acromatice treptate de la deschis la inchis; lucrare realizata in hasuri de desimi si sensuri care sa sugereze diferite valori si suprafete este un desen valorat; termen similar in pictura si cultura: modeleu; v. si hasura

VERDE

a) pigment natural complementar energiei sanguine, de diferite calitati industriale(verde Veronese, verde Smaragd, verde de China etc.), b) culoare0lumina situata intre galben si albastru in ordine cromatica naturala; c) una din culorile principale careia, codificata si in raport cu alte culori, i s-au atribuit cele mai multe si mai diverse semnificatii.

VERNI

(in fr. vernis-lac special), a) pelicula transparenta, invioratoare, aplicata pe suprafata unei picturi in culori de ulei sau de apa; b) strat antiacid in gravura pe metal; dupa compozitie si intrebuintare se disting: pentru goase, izolant, de pictura, de retus, encaustic etc.

VERNISARE

(fr. vernisser-a lacui) a) lacuire, improspatare,inviorare a culorilor de ulei; b) inugurarea unei expozitii, deschidere oficiala; in care sens se foloseste si forma substantivata vernisaj.

VIBRATIE

(lat. vibratio-animatie) a) modalitate de expresie picturala care se bazeaza pe modularea localitatilor intense si intinse de aceeasi culoare; b) in sculptura se practica o tratare similara a suprafetei si inseamna grade diverse de finisare.

VIOLET

a) pigment natural; b) culoare-lumina situate intre albastru si rosu in ordine cromatica naturala; c) alt element al limbajului picturii, semnificatiile lui compozitionale, in raport cu celelalte putand fi : deprimare, mister, tragism, oprimare etc.

VOCABULARUL ARTEI

(lat. vocabulum-cuvant), totaliatea termenilor cu circulatie in practica si teoria artelor plastice, inclusiv in critica de arta.

GICLEE

Print Giclée este un nume inventat (neologism), special pentru a desemna un procedeu relativ nou, prin care pe suporturi diferite (în special pânză), sunt printate opere de artă (din domeniul picturii).

ABSORBTIE

particularitate a suporturilor din panza, lemn, hartie acoperita sau nu cu grund, de a incorpora apa sau alte lichide, care, atenuata dupa nevoie, printr-o "izolatie" speciala, poate contribui la sporirea efectului dorit si la evitarea unor consecinte neplacute.

ABSTRAGERE

(lat.abstrahere-a scoate din...), a) proces complex, mental si actional-practic de descoperire si punere in evidenta, fie cu mijloacele stiintifice, fie cu mijloacele artistice a ceva care exista ca potenta semnificativa in spatiu real sau in domeniul analizat: b) procedeu de prelucrare artistica a schitelor de documentare prin reluarea partiala a acestora, cu scopul de a retine si accentua, multiplica, generaliza detalii semnificative, sensuri tensionale etc.

ACCESIBILA

(fr. accesible - usor, la indemana), a) opera care poate fi "lecturata", decodificata de toata lumea: b) insusire care decurge din democratizarea tot mai accentuata a artei: c) pretentie unilaterala si, in ultima instanta, absurda cat timp se eludeaza cunoasterea sistematica a elementelor de tehnica si de expresie ale limbajului artelor plastice: v. si alfabetizare vizualo-tactila.

ACCIDENTALA

(fr.accident-intamplare, ceva neasteptat) pata sau forma sugestiva produsa in mod cu totul intamplator in timpul elaborarii; pata poate fi - intr-un anumit context - folosit ca atare, modificata partial sau ca punct de plecare pentru un detaliu, o imagine sau o solutie compozitionala.

ACTIVITATE (ARTISTICA)

forma de organizare a educatiei artistice care, prin caracterul sau practic, de atelier, de exersare a limbajului culorii, liniei, formei spatiale la nivelul intregii populatii scolare, a luat locul lectiei traditionale; jocul "de-a creatia" fiind nu numai pretextul, dar si cadrul de dezvoltare individuala optima.

ALEGORIE

(gr.allos - altul si agoreuein - a vorbi), a) procedeu de creatie care, in artele plastice, foloseste substituirea unui concept, a unei idei generalizatoare sau abstracte cu o imagine concret-senzoriala ce semnifica sau evoca realitati similare din alte domenii decat cele afisate; b) pictura sau sculptura creata prin acest procedeu.

ALFABETIZARE VIZUALO-TACTILA

actiune sistematica, teoretica si practica, de a face accesibile fiecarui individ principalele elemente de limbaj si de tehnica specifice picturii, graficii, artei decorative etc..

AMBIVALENTA

(it.ambe - imandoi si fr.volance - valoare, semnificatie), dubla functie "morfologica" si "sintactica", a fiecarui element al limbajului plastic: a) de a construi un anumit semn sau o tema; b) de a fi, in acelasi timp, un anumit mijloc de expresie, ignorarea uneia sau alteia din cele doua functii plastice a devenit de multa vreme anocronica.

ALTORELIEF

v.relief

AMPRENTA

(fr.empreinte - urma), a) proba de identificare intr-un material a instrumentului folosit prin presare, razuire, cioplire etc.; b) procedeu de prelucrare a lutului, lemnului etc.

ANACRONICE

conceptii, orientari, puncte de vedere estetice, de psihologia sau de pedagogia artei, depasite de practica artei contemporane si de noua educatie artistica.

ANECDOTIC

(fr. anecdote - istorioara hazlie), sens (peiorativ) atribuit lucrarilor superficiale, care descriu, care pun accent pe detalii nesimnificative, pe aspecte aparente, "nostime", pe spectaculosul motivului, subiectului - si prin care ies din sfera autenticitatii artei.

ANGOBARE

v. ceramica

APLATIZARE

a) in pictura: procedeu stilistic - structural, de esenta topologica - in tratarea formei (semnului plastic) si a fundalului ("locul figurii" si spatiului intermediar) in asa fel incat nu se percepe nici o adancime, nici relieful; b)in modelaj: procedeu tehnic de pregatire a placilor de lut pentru realizarea reliefului plat, si aceasta de aceiasi esenta si structura topologica.

APTITUDINE PLASTICA

(fr. aptitude - inclinatie), dotatie pentru culoare, linie sau forma spatiala, prezenta intr-o formula proprie, unica, la fiecare individ, pe baza careia se dezvolta, prin educatie specifica si sistematica, functie plastica a cortex-subcortexului; descoperita la o varsta cat mai mica si exersata cat mai firesc.

ARABESC

a) ornament liniar liber, modulabil la infinit, aparut pentru prima data in arta araba, religia mahomedana interzicand figurarea umana; b) mod de a construi cursiv, "legat", partile mari ale unei compozitii, facand abstractie de conturul de detaliu al semnelor ei plastice; nu se confunda cu structura sau cu modalitatrea de a compune in profunzime, prin subordonari si discontinuitati.

ARMONIE

(fr.harmonie - potrivire), unitate a variatelor acordurilor (apropiate sau la distanta) pe care le propune o opera de arta plastice; e determinata de mobilitatea de organizarea sau de structurare a compozitiei in raport cu insusirile tehnice si de expresie a materialelor si a elementelor de limbaj folosite; un semn distinct al non-artei, al produselor kitsch este, sigur, absenta.

A SECCO

v.tempera

ASIMETRIE

v. disimetrie

ATELIER(DE ARTA)

(fr.atelier - spatiu de lucru), a) incapere in care are loc elaborarea operei de arta; b) cadru specific de exersare, de asimilare a mijloacelor tehnice si de expresie artistica si care, in asemenea conditii, poate deveni spatiul propriu, de desfasurare optima a activitatii artistice din scoala.

AXE

(fr.axe), in artele plastice sant liniile imaginare principale ale dinamicii geometrice secrete a unei compozitii, fie ca aceasta este o pictura, o sculptura sau o gravura.

BASORELIEF

(it.basso-rilievo - relief adanc), a) gen de sculptura cu doua dimensiuni (sub forma de placa) in care a treia dimensiune spatiala este sugerata prin modelarea trecerilor rotunjite de la contur la fundal, dar nu desprins; b) tehnica de modelare a unei placi de lut sau de sculptare in materiale definitive.

BASSE-LISSE

v.tapiserie

BATEALA

v. tapisarie

BISCUITARE

v. ceramica

BRODERIE

(fr.broderie), cusatura speciala in relief pe un material textil, realizat cu rafinament artizanal inca din epoca primelor state feudale, practicata pe stofa, cu deosebire in Orient, de unde a ajuns si la noi; astazi, ca viziune pretins urbana, a degerat intr-o asa-zisa "pictura cu acul" pe canava; in cusatura propriu-zisa, se respecta sensurile firelor materialuluii textil.

BUON FRESCO

v.fresca

CALICROMIE

v. imprimeu

CAMAIEU

v. broderie

CARACTER

(fr. caractere - esential si stabil), in artele plastice - trasatura distinctiva, care defineste un anumit material, un anumit obiect, o anumita figura (chipul unui om) etc.

CARNATIE

(fr. carnation - coloritul pielii), aspectul cromatic al pielii, structura ei vizibila (= factura) folosite ca pretexte de catre pictori si sculptori pentru a reda idealurile lor de frumusete fizica, corporala, in genul de compozitie, cu o asemenea tema, numita ad-hoc nud.

CERAMICA

(gr. keramos - argila), a)arta obiectelor din argila arsa; b) tehnica, una dintre cele mai vechi, care presupune o modelare specifica, nu numai cu mana, ci si cu roata, a lutului; la o singura ardere completa a lutului modelat - biscuitare - se obtine ceramica rosie mata si neornamentata; la doua arderi complete, dupa pictarea "biscuitului" cu oxizi naturali, se obtine ceramica smaltuita.

CERAMICA NEAGRA

v. ceramica

CERAMICA ROSIE

v. ceramica

CERAMICA SMALTUITA

v. ceramica

CERNEALA TIPOGRAFICA

v. linogravura

CHAMPLEVE

v. relief

CIOCANIRE

tehnica de decorare a obiectelor metalice, cunoscuta la noi inca din vremea traco-getilor, in doua variante: a) in relief, prin impingere din spate, percutand fata unei placi maleabile (de regula din argint), asezate pe o matrita de material mai dur (modelata in relief); b) au repousse (in fr. repousser - a respinge sau a impinge inapoi), tot in relief dar prin impingere din fata, cu poansoane din os sau lemn dur, cu al caror varf simplu se adancesc.

CIOPLIRE

tehnica de a taia direct cu instrumente adecvate o forma in spatiu(relief sau sculptura rotunda), in lemn sau in piatra.

CIRE PERDUE

(in fr. ceara pierduta), procedeu cunoscut inca din Antichitate, de a turna bronzul in locul cerii - topite inainte - cu care a fost acoperit uniform modelul din lut si peste care s-a turnat ulterior un strat gros (rezistent) de ipsos; spatiul ramas liber dupa topirea cerii este luat de bronzul lichid, egal in volum cu ceara scursa, printr-un orificiu special.

CIZELARE

v. ciocanire

CLOISONNE

(fr. cloisonner - a face despartituri), procedeu de decorare cu foarte mare finete in ceramica - varianta portelanului - emailurile fiind separate, pentru a ramane necombinate, stralucitoare, prin bare metalice foarte subtiri, incizate perpendicular pe peretii vasului.

COMBINE-PAINTINGS

(in engl.). tehnica mixta care, fara a se confunda cu colajul, alatura spatial materiale de structuri, culori, grosimi diferite cu zone imprimate serigrafic etc., in intentia vadita de a depasi pictura ca suprafata.

COMPLEMENTARA

(din lat.complementum - adaos de intregire), in pictura - relatia dintre acele doua culori care, amestecate in anumite cantitati cu pensula pe paleta sau pe orice alt suport, dau gri neutru (mediu); principalele, sant trei perechi: rosu si verde, oranj si albastru, galben si violet; sant considerate si neculorile (alb si negru), linia dreapta si linia curba, golul si plinul etc.

COMPOZITIE ISTORICA

v. gen

CONSTRUCTIE

(lat. constructio - aranjare), schema care rezulta sau cu care incepe compozitia - liniara sau in mase, pe "parcelariile" si pe sensurile careia se prefigureaza treptat imaginea sau forma totala.

CRATER

(din germ. kratzer - a zgaria), instrument de modelare a lutului, din sarma impletita sau banda ingusta cu o margine usor crestata, de forma arcuita sau triunghiulara ale carei capete sant fixate intr-un maner de lemn; foloseste, alaturi de ebosoar, la indemanarea surplusului de lut, lasand urme specifice.

CREATIVITATE CU ARTA

v. creativitatea artistica.

CREATIE

(fr. creation - nascocire), a) in sens propriu - activitatea si rezultatul care se concretizeaza intr-o forma originala, unicat ca obiect, socant ca prin efect vizual; b) prin extensie cutumiara, sociologica, abuziva - orice activitate materializata, finalizata intr-un prototip, deci intr-o inventie.

CRESTARE

a) taietura in lemn, de regula dreapta ca sens si relativ triunghiulara ca profil; b) procedeu tehnic folosit indeosebi in sculptura decorativa populara.

CRITICA DE ARTA

(din fr. critiquer - a dezvalui), in artele plastice - demers lamuritor sau comentariu al procesului tripartit "a vedea - a intelege - a aprecia", uneori cu caracter de introducere in universul culorilor, liniilor si formelor spatiale, folosindu-se, in limitele inerente ale "transpunerii" artei plastice in arta cuvantului, echivalente din limbajul verbal.

CROMORFEMA

v. forma-culoare

CULOAREA IMPRESIEI

culoarea locala receptata modificat in functie de distanta, luminozitate atmosferica si de acuitatea vizuala a privitorului.

CULORI SEMNIFICANTE

culori carora, in traditia fiecarui popor, li s-au conferit sensuri afectiv-reprezentative, cu o anumita stabilitate si raspandire sociala; totalitatea acestor sensuri, semantica tentelor pure, este o latura a limbajului plastic si se poate studia, exersa practic, spontan sau, la un nivel superior, in atelierul de arta

DECORATIV

(fr. decoratif - ornamental), a) ceea ce tine de tectonica, de suprafata obiectelor, "supus" sau integrat compozitiei acesteia; b) potrivit cu suprafata, plat, fara relief, nemodelat.

DEFORMARE

(fr. deformer - a strica forma naturala), a) modalitate de sporire a expresivitatii formei in arta figurativa; b) operatie de adaptare a semnelor la spatiul compus la suprafata, la expresia topologica, fara volume modelate, plana sau, sau din contra, la sporirea tensiunilor compozitiei "pulverizand" suprafata-suport.

DEGRADARE

(fr. degrade - sricat, viciat), a) modificare a luminozitatii initiale a unei vopsele prin dispersie moleculara; b) tip de amestic prin care se obtin - intr-o reprezentare tridimensionala a culorilor, nu numai tonuri deschise, "usoare", ci si inchise "grele", luminozitatea cromatica pura degradandu-se in raport direct proportional cu cantitatea de dizolvant si de neculoare din amestic.

DEGROSARE

v. cioplire

DEMI-TENTA

v. pasaj

DESEN

(fr. dessin - contur), a) reprezentare in alb-negru, fara umbre sau pete valorice, realizata exclusiv cu mana libera, ca lucrare pregatitoare sau de sine statatoare, in creion, pensula, penita etc.; b) unul din cele trei mijloace generale de exteorizare a celei mai intinse functii instrumental-simbolice a creierului; c) denumire anacronica a unui obiect de studiu scolar, care, in fond, este destinat sa se ocupe de limbajul complet al artelor plastice, nu numai de cele ale liniei.

DISTORSIUNE

(lat. distorsio - "rasucire", dezaxare), a) modalitate de expresie descoperita de cubisti care consta in abaterea de la pozitia aparenta; b) aberatie geometrica.

DIVIZARE

(fr. diviser - a desparti , a dezbina), la artistii care au aderat intr-un fel sau altu la Impresionalism - desfacerea tentei locale in culorile pure care, prin amestec pe paleta, ar putea-o reproducere, si alaturarea pe panza a acestora in tuse sau pete foarte mici intercalate cu pasaje mai late sau mai inguste din culoarea suportului.

DOTATIE VIZUALA (DUBLA)

inerenta matriceala, detectabila - inca din prima copilarie, in primile desene sau modelaje in plastilina ori lut etc. - la nivelul mai ascuns al schemei structurii tensiunilor, al ordonarii lor mai mult sau mai putin deliberate.

EBOSOAR

(din fr. ebaucher - a schita), principalul instrument de modelare a lutului, un fel de spatiu cu doua capete, confectionata dintr-un lemn cu o structura densa, de profile variate, dupa cum urmele modelate sant drepte, plane, curbe etc.

ECHILIBRU

(din lat. aequis - egal, libra - balanta), a) raport proportional intre calitati si cantitati, intre plinuri si goluri, intre drepte si curbe in functie de locul, pozitia, importanta lor intr-o compozitie desfasurata pe suport plan sau tridimensional; b) in sens mai larg , impresia oferita de asamblarea bine corelata a elementelor de expresie folosite.

ECRANE

(fr. ecran - suprafata de proiectie), in sens pictural - zonele deschise, luminoase si zonele inchise, intunecate, limitate liniar, abstractie facand de structura compozitiei.

EDUCATIE ARTISTICA

v. alfabetizare vizualo-tactila

EFECT CONSTRUCTIV

inerenta punctului, a tusei, a petei de a deveni - eventual prin repetare - forme cu semnificatii sau simple semne, ori de a sugera miscarea, direct, fara o circumscriere sau schitare.

EFECT PSIHO-FIZOLOGIC

consecinta emotional-actionala indusa de inerenta culorii, liniilor si formelor in sine si de agenera diferite impresii spatiale - explicabile prin reale modificari ale pulsului, de a induce unele stari sufletesti de confort-disconfort estetic.

EFECT SPATIAL

iluzia adancimii, a reliefului, a volumului, a departarii, intinderii sau amentinerii in acelas plan, iluzie creata prin juxtapuneri de pete calde-reci, pure-rupte etc., prin puncte aglomerate-dispersate, mari-mici, sau prin linii in functie de pozitia lor fata de vertical-orizontalele tabloului.

EFECT TERMO-DINAMIC

posibilitate inerenta culorilor, unor forme liniare sau unor forme spatiale de a induce senzatia de cald-rece, implicit impresia de apropiere-departare, de miscare, de curgere spatiala continua, de echilibrare ori neutralizare a acesteia.

ELABORARE

(lat.elaborare - a lucra), proces care, pentru artistul autentic, inseamna o chinuitoare cautare a formei care sa se intrupeze cel mai bine si in materialul cel mai adecvat ideea plastica.

EMAIL

v. glazura

EMBLEMATIC

(lat. emblema - insemn), care are caracter de semnificatie conventional imuabila, specifica sensibilitatii orientale.

EMBU

v. craclura

EN CREUX

v. imprimare

ESENTIAL

(lat. essentialis - principal), stabil, repetabil cu o anumita constanta liniara sau cromatica, dincolo de aparenta banala, accidentala, trecatoare, face obiectul adevaratului studiu al naturii - nu dupa natura, ci in sensul ei, cum precizeaza leonardo da Vinci.

ESTAMPARE

v. imprimare

EVOCARE

(lat. evocare aducere aminte), transpunere ulterioara, din memorie mai ales, a unei idei plastice sugerate de natura, epurata de detalii nesemnificative, neesentiale si imbogatita cu noi sensuri.

EXC

v. gravura

EXERCITIU

(lat. exercitium - instruire repetata), activitate practica prin care se repeta, pentru a se fixa, cunostintele de teorie si de tehnica a artei, sau pentru a se descoperi posibilitatile de folosire a diferitelor materiale, instrumente.

EXPRESIE

imbinare echilibrata, armonioasa de culori, linii, volume care sa devina semnele abstracte sau figurative ale unei idei plastice, exprimate in materiale adecvate, ca atare sau transfigurate.

EXPUNERE

(lat. ex - dupa, ponere - a pune), a) prezentare de picturi, gravuri, desene, acuarele, sculpturi, obiecte de arta decorativa, selectata de un grup de jurati ales de obstea artistilor; b) asezare pe sau langa peretii locuintei a unor obiecte sau lucrari de arta din colectia proprie.

EX-VOTO

v. pictura naiva

FANTEZIE

(gr. fantasia - imaginatie neobisnuita), calitate proprie nu numai creatorului, ci si inventatorului; predispozitie psiho-fiziologica dezvoltata prin munca tenace si cu mijloace tehnologice si gramaticale specifice, fara de care nu ar fi realizabila nici o intentie creatoare.

FINISARE

(fr. finition - terminat), actiunea de a defini o lucrare, de obicei ca o ultima etapa, dar a carei limita de calitate depinde de tehnica, de stilul - nu in ultimul rand - de vointa fiecarui artist in parte.

FIXARE

(fr.fixage - intarire), operatie de aderare - printr-o solutie pe baza de clei, care se pulverizeaza fin - a particulelor de carbune, creta colorata sau pastel la suprafata hartiei pe care sa lucrat cu aceste materiale.

FORMATIVITATE

a) inerenta si actiune generala complexa de a forma cu arta, de a crea forme paraartistice; b) posibilitatea unora de a imagina, descoperi si selectiona potentiale motive sau semne plastice si, in acelas timp, de a inventa modalitatea formarii lor originale.

FORMA-CULOARE

forma rezultata din juxtapuneri, suprapuneri, fuziuni etc. de pete colorate, sau pur si simplu dintr-o singura pata de culoare, fara delimitari prestabilite sau conturari prealabile.

FORMA DESCHISA

a) imagine rezultata din tusa care nu se mai intoarce la punctul initial, sensul ei general fiind centrifug; b) expresie sau finalitate tensionala, intrerupta.

FORMA ELABORATA

forma in delung si deliberat cautata, care, in arta moderna nu exclude spontaneitatea, abstrasa din numeroase sugestii naturale, confruntata cu alte forme in contextul unui anumit spatiu plastic fata de care a fost imaginata, gandita, construita, reconstruita.

FORMA SEMNIFICATIVA

a) forma care se poate lipsi de semnificatia ce i-o poate oferi elementul reprezentativ sau abstract in sine, devenind ea singura intruparea unui alt sens decat cel initial; b) structura vizuala nedevenita inca semn plastic sau motiv pictural, sculptural etc.

FUZIUNE

(lat. fusio - unire), trecere partiala, prin intermediu liantului, a unei culori in alta, la marginea dintre ele sau un masa celei asternute anterior, ambele fiind umede.

GLET

(in germ. glatt), suport umed sau umezit, intins pe o tencuiala speciala, alcatuit din doua straturi subtiri: arriciato, pe care se transpune liniar toata compozitia si intonacio, stratul mereu umed pus de mai multe ori, de fiecare data atat cat se poate lucra zilnic.

GLUTEN ELEMI

v. pictura in ceara

GOBLEN

v.tapiserie

HATCHER

v. mezzotinto

HAUTE-LISSE

v. tapiserie

IDEE PLASTICA

(gr. idea - model, forma, structura), in sens plastic - sinteza intre cunoasterea senzoriala si cea teoretica, vizibila prin semnele devenite expresive si semnificative, datorita imaginatiei, intuitiei, culturii, sensibilitatii artistului.

IMAGINE

(lat. imago - reprezentare), a) decupaj concret al experientei sensibile actuale sau actualizate, investit cu noi semnificatii, primite mai ales de la forme plane sau in spatiu pe care o creaza un anumit artist; b) produs excusiv al imaginarului, al fanteziei, fara concursul memoriei dar hranita de gandirea plastica.

IMPRIMARE

(fr.imprimer - a tipari), a) tehnica de decorare a unui material textil sau fara ajutorul unei matrite, manual sau industrial; b) procedeu de multiplicare a unei gravuri pe hartie, carton panza, dupa cum este realizata matrita.

INSTRUMENTE

(lat. instrumentum - ustensila), a) unelte de lucru proprii unor procedee sau tehnici de arta; b) in sens ideal sant si elemente gramaticale exersate si asimilate practic.

INVENTII

(lat. inventio - nascocire), forma nascocita pe baza imaginatiei si a folosirei unor procedee tehnice, reguli; deja cunoscute; in sens plastic, forma nascocita odata cu modul de a o face - aceasta fiind nou ca si ea - se numeste creatie.

IMPASTARE

(din it. impasto - aplicare groasa), a) particularitate stilistica specifica picturii in ulei, prin care se releva consistenta pastei pe suport de panza sau carton, pensula lasand urme evidente, uneori intr-un usor relief; b) maniera lipsita de riscuri de a picta cu multa pasta de culoare.

JOC DE CREATIE

a) forma de incitare la creatie pornind de la o strategie infinita cu solutii sau finalizari; b) modalitate de desfasurare si organizare in grup al studiului elementelor si mijloacelor de expresie si de tehnica artistica, formulate problematic si adecvat.

JURIZARE

v. juriu

LIMBAJUL ARTEI

sintactic - sistemul de mijloace de expresie si de procedee tehnice care fac obiectul educatiei artistice plastice pentru toti, sau, in plan general, al alfabetizarii vizualo-tactile; b) semiotic si semantic - repertoriu de forme_semne niciodata limitate, fixe sau imuabile, ale caror semnificatii devin infinite prin preluarea sau prelucrarea, si variabile in functie de: dotatia vizuala fundamentala, sensibilitatea cultivata si priceperea artizanata a artistului.

LINIE

(lat. linea - orientare, directie), a) mijloc de expresie specific graficii, dar prezent si in celelalte arte; b) element de limbaj artistic cu triplu rol: constructiv, figurativ, expresiv; c) element de documentare stiintifica, obiectiva, ne-artistica; d) element de prezentare standartizata, impersonala, de sorginte inginereasca, utilizata si in desenul designerului.

LINIE DE FORTA

sau linii tensionale, incordate, a) directii sau sensuri care, ascunse sub cromoformele compuse, creeaza tensiuni vizuale atenuate, descarcate in cuprinsul plan al spatiului compus, sublinuindu-i suprafata-suport prin concesii formice reciproce de genul aplatizarilor si deformarilor expresive; b) directii sau sensuri vizuale care, din contra, accentuand - pana la exacerbare - tensiunile prin erarhizari de adancime cu discontinuitati sau suprapuneri partiale, dau iluzia spargerii cadrului.

LUSTRUIRE

in sculptura - procedeu de indepartare a asperitatilor sau neregularitatilor pentru a obtine un luciu cu rol de juxtapunere tonala fata de factura ambiantei de contrast cu planurile din jur altfel prelucrate, in ambele situatii cu dublu rol: de sporire a expresivitatii si, totodata, de captare, de inglobare prin onglindire, a spatiului real din jur.

MACULARE

(fr. maculer - a pata), actiunea de a manji, de a lasa urme intamplatoare - un fel de punct de pornire, intrun material pregatit sa fie modelat sau sculptat, sau pe suprafata-suport pe care urmeaza sa se deseneze, picteze etc.

MANIERA

(fr. maniere - fel, chip), mod strict personal de a proceda intr-un moment al procesului de creatie; constanta si extinterea la intreaga sa opera a unei sau mai multor modalitati tehnologice inventate si practicate de un artist, facandu-l si prin aceasta inconfundabil.

MARUFLARE

(fr. maroufler - a lipi cu clei), actiunea de protejare a unui suport suplu prin dublarea lui pe spate cu unul mai gros, rigid.

MATERIA ARTEI

mijloc substantial prin care se poate obiectiva o idee plastica, un ideal artistic; impune procedeele si instrumentele de prelucrare adecvate.

METAFORA PLASTICA

(gr. metaphora - deplasare, transferare), modalitate de expresie artistica, bazata, ca si in literatura, pe substituirea unui concept posibil de concretizat intr-o figura descarcata de propria ei semnificatie sau printr-un schimb reciproc.

METAMORFOZA

(gr. meta - dupa, morphe - forma), modalitate de expresie plastica caracterizata prin posibilele schimbari ale unei forme de baza fara schimbarea esentei ei.

METODA DE LUCRU

(fr. methode - cale), orientare practica, de atelier, cu un oarecare grad de generalitate in folosirea unor tehnici si procedee de arta, in utilizarea individuala filtrata, adaptata, a unor mijloace de configurare sau de prelucrare a materialelor de arta pe care le-a confirmat experienta unei epoci.

MEZZOTINTO

procedeu al gravurii in metal de obtinere a diferitelor tonuri si nu a conturelor, denumita in consecinta, pictural; placa, polisata si necorodata, se acopera cu o retea de linii fine si dese, se slefueste mai mult sau mai putin pentru ca in zonele respective cerneala de imprimat sa se poata sterge mai mult sau mai putin.

MEPLAT

v. relief

MIJLOACE DE EXPRESIE

ansamblu de elemente semiotice, semantice si sintactice ale fiecarui limbaj plastic, inclusiv de modalitati de expresie proprii fiecarei arte.

MISCARE

in artele plastice - a) reprezentare a momentului esential, de la inceputul sau de la sfarsitul unui gest sau unei atitudini, reluatul in diferite variante si distribuit intr-o anumita ordine ritmica sau printr-un montaj de suprapuneri; b) modalitate de a compune in arta cinetica; aici - nu mai este sugerata, ci devine insasi existenta ei fizica.

MODEL

(it. modello - model, exemplu), a) prototip sau macheta, ca versiune identica sau mai mica a unei lucrari care, aprobata de beneficiar, urmeaza ar fi transpusa intr-un material definitiv; b) obiect real care, sub pretextul documentarii, serveste reproducerii cat mai exacte a aparentei, in formularea didactica; c) motiv plastic preluat din contextul in care s-a integrat organic, si introdus, fara modificari, intr-un context nou.

MODELARE

(fr. modeler - a lucra cu materiale plastice), a) tehnica de redare sau tratare expresiva a tridimensionalitatii prin forme in spatiu, adica prin volum, relief; opusa sculpturii propriu zise; b) sugerarea tridimensionalitatii pe o suprafata este posibila prin contraste sau treceri valorice progresive ale aceleiasi culori, prin linii dozatecantitativ sau ca grosime, pentru a sugera diferite valori de inchis-deschis.

MODULARE

(fr. moduler - a modifica ritmul, frecventa, tonalitatea), tehnica de compunere a apropierii si indepartarii, a adancimii, a reliefului prin repetare variata cantitativ si calitativ al raportului cald-rece, mic-mare, gol-plin, fara a anula efectul de suprafata, de plan sau, in sculptura, de volum multiplicat, dar reductibil la o unitate.

MONUMENTAL

(lat. monumentalis - grandios), a) care se refera la monument sau apartine lui; b) efect de marime care poate fi obtinut numai print-un judicios raport intre parte si forma totala intr-un anumit loc cu doua sau trei dimensiuni.

NIELA

(lat. nigellus - negru), a) modalitate, apartinand orfevrerierei europene stravechi, de a grava o placa metalica cu ornament liniar si in a umple cu niellor (in lt.) - un amestec de plumb, argint, arama si sulf - santurile rezultate pe o placa metalica; b) exemplarul de incercare sau proba unei gravuri adanci in metal.

NUANTARE

a) tip de amestic pigmentar prin care se obtin mai multe tente - ca nuante ale uneia sau mai multor semne preluate cate doua, in cantitati diferite; b) folosirea prin treceri treptate, uneori imperceptibile, sau in acord la distanta, a nuantelor uneia sau mai multor tente pure.

OBSERVAREA NATURII

modalitate spontana sau sistematica de cercetare, descoperire si valorificare a unor sugestii constructive sau compozitionale liniare, coloriste etc. "asteptare", dorite, cautate de orice spirit creator, original; v. schita, studiu.

OPERA DE ARTA

(lat. opera - lucrare), creatie intr-unul din domeniile artelor plastice; v. creatie.

ORGANIZARE

(fr. organiser - a orandui), structurare a spatiului plastic; proces care se clarifica si se definitiveaza treptat, pe masura instaurarii si echilibrarii raporturilor si influentelor formale (liniare, cromatice etc.) dintre semnele "gandite", imaginate sa ocupe anumite locuri; in organizarea spatiului plastic se pleaca, fie de la o pozitionare vaga, schitata "in mare", clarificata pe parcurs, fie de la unele adevaruri formale perene cu privire la echilibru, masura, ritm, acord, dominanta, centru de interes etc.; v. constructie

ORNAMENT

(lat. ornamentum - podoaba), a) forma liniara, cromatica sau spatiala, inchisa sau deschisa, cu destinatie pur decorativa, creata in raport cu figura si marimea "campului" pe care se desfasoara succesiv, alternativ, simetric, modulat, liber, dar in toate cazurile echilibrat; poate avea infatisari iconice, geometrice, abstracte, in functie de situatia concreta din care face parte sau ii este destinata; b) conventie formala, uneori simbolica, cu caracter esentialmente atributiv, stil ornamental inseamna, implicit, si decorativ, dar o tratare decorativa nu trebuie sa fie ornamentala; v. decorativ

ORNAMENTAL

v. ornament

PALETA

(fr. palette - placuta de lemn), a) suport opac, alb sau neutru la culoare si neabsorbant, pe care pictorii isi aseaza intr-o anumita ordine, la inceputul fiecarei "sedinte" de lucru, vopselele cu care va lucra si pe care isi incearca sau isi definitiveaza amestecurile; b) in sens figurativ - cromatica specifica unui pictor (dupa frecventa tentelor, nuantelor, griurilor preferate); v. artist plastic.

PLASTICITATE

(gr. plasso - a modela), a) proprietate a unor materiale de a putea fi usor prelucrate, dar expresiv, prin procedee tehnice pe potriva; b) impresia ca obiectele pictate sunt reale si se misca liber in spatiul tabloului; v. factura, modelaj, modeleu.

PLENERIST

v. peisaj

PLEONASM

(lat. pleonasmus - idee repetata), in sens plastic - suprapunerea unor elemente de limbaj diferite pe aceeasi suprafata; de pilda, prezentarea simultana, in acelasi loc, a modelului valoric cu modularea liniara (hasurata) sau cu modularea coloristica.

POARTA ARMONIEI

v. sectiunea de aur

POINTE SECHE

(in fr.) sau "gravura cu acul", cea mai simpla tehnica de imprimare, placa de metal fiind "sapata" cu un fel de stylus din otel dur; bavura, rezidul specific care se formeaza de-a lungul liniilor astfel "desenate", neeliminandu-se, ofera desenului imprimat o anumita moliciune (catifelare); v. gravura.

PROCEDEE

(lat. procedere - a inainta), a) modalitati de expresie cu o anumita frcventa si constanta in stilul unui artist sau al unei scoli de arta; b) secvente de tehnica artistica in procesul de prelucrare a anumitor materiale, de valorificare a insusirilor lor naturale cu instrumente adecvate; v. maniera, stil, tehnica artistica.

PUNCT DE PORNIRE

a) detaliul din natura, accidentul tehnologic sau elementul de limbaj dintr-un exercitiu liber etc. care sugereaza sau determina inceputul procesului de elaborare a unei opere; b) pretext pentru un exercitiu pur formal sau de invatare a unui procedeu tehnic; v. accidental, forma spontana.

PUNCTE

v. efect spatial

RACLETA

v. gravura

REGULI

(lat. regula - ordine, precept), a) precepte tehnice sau de viziune care, in Antichitate si Evul Mediu, au avut caracter normativ, canonic, obligatoriu; b) instructiuni de lucru formulate succint si adecvat, uneori sub forma de probleme, pentru organizarea jocului "de-a creatia" in timpul activitatii de atelier; c) norme de practicare ergonomica (intr-o anumita ordine, manuind intr-un anume fel instrumentele de prelucrare, modelare, transfigurare a materialelor, a unui procedeu sau a unei tehnici de arta, cu eforturi fizice minime).

REPOUSSE

v. ciocanire

RETETA

(lat. ricetta - prescriptie), in arta - indrumare practica, de atelier, riguroasa, dar care, daca depaseste domeniul strict de invatare sau de exersare tehnologica, poate deveni nociva, o frana pentru creatie; v. reguli.

ROFOTIPIE

v. gravura

SCHEMA

(gr. schema - figura), forma simplificata a unei structuri compozitionale, fara sa se confunde cu "scheletul" tensiunilor ei liniare; sim.: proiect; v. constructie, geometrie secreta

SCHEMA TENSIONALA

v. linii de forta

SCULPTO-ARHITECTURI

v. sculptura

SEMANTICA TENTELOR PURE

v. culori semnificante

SEMNIFICATII (COLORISTICE, LINIARE)

(fr. signification - sens), sensuri sau intelesuri in sine - prezente, de regula, in contexte compozitionale care le influenteaza - ale principalelor calitati cromatice si liniare; sin.: semantica (coloristica, liniara, a formei spatiale); v. culori semnificante.

SGRAFITARE

(it. sgrafitto - zgariat), tehnica de arta murala care se bazeaza pe suprapunerea a doua-trei straturi subtiri de ipsos - fiecare de alta culoare, cel de deasupra fiind, de regula, alb - in care se graveaza (se adancesc) parti din desenul compozitiei pentru a iesi la iveala partile corespunzatoare din straturile de desubt; folosita si astazi, sgrafitarea sporeste arsenalul mijloacelor tehnice ale artei de for public; procedeul, aplicat pe cartonul colorat - mai ales daca vopseaua a patruns putin si in adancime - poate purta numele de sgrafitofolie; v. murala (pictura-).

SGRAFITOFOLIE

v. sgrafitare

SIMPLITATE

(fr. simplicite - naturalete), aspect cit mai natural, epurat de amanunte (detalii) inutile, obtinut cu foarte putine mijloace materiale, prin reductii si prin eliminari succesive sau, mai eficace, dintr-o data.

SINERGIE

v. sinestezie

SINESTEZIE

a) procedeu de permutare, de provocare a perceptiilor specifice unui simt in formele de perceptie ale altui simt; b) potentiala predispozitie mixta existenta, in diferite grade de intensitate, la fiecare om, si pe care o presupune alegoria, simbolul etc.; c) forma de transfer metaforic (de la acustic la cromatic, de la olfactiv la cromatic etc.); sinestezia se bazeaza pe posibilitatea mobilizarii si compunerii mai multor potente energetice primare deodata (sinergie).

SOLUTIE

(lat. solutio - imbinare), a) amestec lichid care, cu ajutorul unor dizolvanti (solventi) devine omogen si limpede; b) una din cele doua modalitati de a dispersa o substanta in masa altei substante; v. emulsie.

STILET

v. stylus

SUBIECT

(lat. subiectus - ceea ce este supus, subordonat), motivul sau pretextul operei de arta plastica autentica; v. anecdotic, motiv.

SUBJECTIL

v. grund

SUGESTIE

v. punct de pornire

SUPRAPUNERE

modalitate de compunere fie prin reducerea formei (scunsa partial, dupa necesitatile configurarii), fie reducand sau transformand cromatica unei pete prin acoperire pariala transparenta (procedeul fuziunii ori al acoperirii decorative a zonei suprapuse cu nuanta rezultata din amestecul celor doua pete); suprapunerea deschis (si diluat) pe inchis da aspectul de voal (velatura); v. transparenta, tensional (spatiu-).

TEHNICA ARTISTICA

ansamblu de modalitati, reguli si procedee tehnologice, inventate, preluate, folosite creativ si, prin aceasta, perpetuate de-a lungul istoriei artei; v. instrumente, materia artei, procedee, reguli.

TENSIONAL (SPATIU-)

obiectivarea uneia din cele doua viziuni spatiale fundamentale in care se incearca prinderea viului, a miscarii, a tuturor tensiunilor, inclusiv aceea dintre imagine si suportul ei, prin discontinuitati si intreruperi, prin tot felul de artificii iluzioniste; specifica ariei de cultura si civilizatie urbana, dar prezenta si in habitatul rural; v. viziune, topologic (spatiu-)

TENSIUNE

(lat. tensio - incordare), stare de accentuata contrarietate intre elemente formale de acelasi gen sau diferite, cu deosebire intre liniile subiconice, structurale, ale compozitiei; dupa cum rezolvarea acesteia are loc in interiorul sau in afara spatiului pictat, sculptat, compozitia devine inchisa sau, respectiv, deschisa; v. centru de interes, compozitie, constructie, linii de forta.

TEORIE

(gr. theoria - punct de vedere), in sens plastic - acel sumum de cunostinte gramaticale si tehnologice care fac posibila trecerea de la impulsul creativ la actul de creatie propriu zis, fara a anula sau diminua, prin aceasta, spontaneitatea, sinceritatea, autenticitatea creatiei; teorie este complementara talentului, fara de care nu e posibila Arta; v. alfabetizare vizualo-tactila, artist plastic, talent.

TERMINOLOGIE DE ATELIER

v. vocabularul artei

TERMO-DINAMICE

culori calde si reci

TERURI

v. pigment

UNITATE

v. forma totala

URZEALA

v. tapiserie

VELATURA

v. suprapunere

VERNI MOALE

v. gravura

VERNISAJ

v. vernisare

VINILICE

vopsele pe baza de emulsii polimetrice rezistente la intemperii si la imbatranire, care trec din starea lichida la cea solida, nu prin oxidare (proprie uleiului, de pilda), ci prin simpla evaporare a apeisi care, spre deosebire de acrilice, ofera efecte precum opacitatea mata, luminozitatea si prospetimea tuturor; v. transparenta.

VIZIUNE (SPATIALA-)

(lat. visio - inchipuire), a) imagine interioara, inerent voita, posibil de elaborat, obiectivata deci, pe baza unei sugestii percepute anterior sau aparuta in chiar timpul elaborarii, unica pentru ca este strict individuala si irepetabila mpentru ca, reluata, nu este identica niciodata cu sine; b) modalitate exclusiv individuala de a imagina, de a selecta, de a compune etc. inerent topologic sau inerent tensional; sim.: imaginar; v. arta, artist plastic, imagine, tensional (spatiu-), topologic (spatiu-).

AMBIANTA ESTETICA

(fr. ambiance - mediu, ambianta), a) calitate a spatiului de viata si de munca (locuinta, strada, obiecte de munca etc.), rezultata din adecvarea pe baza adevarurilor artei a structurii acestuia si a obiectului care il "mobilizeaza", la functiile materiale, utile pentru care a fost creat (conceput); b) necesitate in relatiile sociale; sim.: estetica cotidiana, environnement (in fr.), design ambiental; v. design

APARENTA

(fr. apparent - vizibil), infatisarea exterioara, efemera, neesentiala, folosita doar ca pretext in arta; redarea exacta, fara omisiuni si adaosuri, deci impersonala a aparentei este predilectia pseudoartei; v. anecdotic, kitsch, trompe-l'oeil.

CALITATE

(lat. qualitas - conditie de privilegiu), a) in pictura: gradul de puritate maxima denumita generic albastru, rosu etc. sau cu indicarea nuantei (albastru de Prusia, albastru mangan, albastru ceruleum, albastru cobalt, albastru ulramarin etc.); dupa calitate, culorile pot fi tente pure sau - prin jucstapunere sau amestec - stralucitoare, mate, pastelate, grizate etc.; b) in sculptura: insusire generala a materialului de a fi lemn, piatra, fildes, marmura etc.; v. caracter, contrast calitativ, factura.

CENTRU DE INTERES

sctor (zona), forma, detaliu - subliniate intentionat prin modalitati precum: modulari liniare (subtire-gros), factura (cu sens evident directionat, aparent spontan etc.), contraste (cald-rece, inchis-deschis, pur-rupt, aglomerat-aerat, zgrunturos-lins, mare-mic etc.); intr-o compozitie pot fi mai multe centre de interes; ele sunt punctele nodale ale liniilor de forta ale compozitiei, locurile catre care tind celelalte forme, detalii lipsite de accente, mai linistite coloristic etc. si pe care nu le distingem in primul rand; sin.: nod de tensiune; v. compozitie deschisa, compozitie inchisa.

DESIGN

(in engl. - plan proiect; in it. disegno - desen, idee creatoare, proiect), a) domeniu de creativitate cu arta, de producere a obiectelor de serie, utile, concepute prin interferarea teoriei culorii si formei plastice cu exigentele stiintei si tehnicii (industrial design), de peoiectare ameliorata estetic - prin aceleasi interferente dintre arta, stiinta si tehnica - a mediului ambiant, ameliorare vitala pentru omul modern; b) design scolar, disciplina de mare importanta pentru invatamantul gimnazial si liceal, al carui continut cuprinde si exigentele de proiectare standardizata ale "desenului tehnic", dar e superior acestuia sub raportul instrumentarii adecvate a potentelor creatoare ale oamenilor din toate domeniile de activitate productiva si in general al imbunatatirii calitatii estetice a vietii; v. ambianta estetica, arta, artistic, creatie.

EX-LIBRIS

(in lat. - din carti), gen de miniatura realizata intr-o tehnica grafica (desen sau gravura), cu rol de coperta ilustrata, imaginea fabulativa sau simbolica fiind insotita obligatoriu de textul: ex-libris si numele persoanei sau institutiei care poseda cartea pentru care a fost creat ex-libris respectiv

EXPERIMENT ARTISTIC

(lat. experimentum - incercare provocata), a) proces de creatie bazat pe modificarea intentionala, in conditii noi, a unor, "probleme" (structuri) cunoscute; b) criteriu de verificare practica a incercarilor de limbaj (inclusiv de tehnica) bazate pe ipotezele si datele teoriei (stiintei) artei plastice; in raport cu experienta artistica, experimentul artistic este latura mereu innoitoare, sursa de cunostinte a celei dintai.

EXPRESIVITATE

(fr. expressivite - elocventa, vivacitate), exprimare impresionanta, deosebit de sugestiva; plenitudine pe care o degaja o compozitie plana sau spatiala in ansamblul ei; marca a unei personalitati artistice; v. expresie.

GALET

(fr. galet - "disc" de mare), placuta de roca sau alt material cu marginile rotunjite sub actiunea valurilor, de diferite forme sugestive pentru a fi "desavarsite" de mana artistului si transformate, eventual, in obiecte de podoaba; v. forma spontana, punct de pornire.

GEN

(lat. genus - fel, soi), grupare de lucrari dupa un criteriu considerat astazi neesential, tematica (naturi statice: toate picturile ale caror subiecte-motive-sunt obiecte, flori etc.; compozitii istorice: toate picturile, sculpturile, gravurile cu subiect istoric etc.); expresia scena de gen inseamna compozitie cu persoane intr-o activitate diurna; v. arte plastice, portret, subiect.

GESSO

v. grunduire

ABATIE

Institutie monastica de rit catolic.

Termenul desemneaza si ansamblul de cladiri ale unei manastiri catolice [biserica, sala capitulara (pentru intruniri cu scop extrareligios), refectoriul (sala de mese), dormitoarele, biblioteca, infirmeria, baia, bucataria, vorbitoarele (pentru vizite ale laicilor), casa de oaspeti].

Ex. a. benedictina Sf. Maria din Cluj, abatia cisterciana din Igris (Timis).

AER

Val liturgic brodat folosit in cultul ortodox ca al treilea acoperamant al vaselor la Liturghie si decorat cu reprezentarea lui Iisus mort intins pe o lespede de piatra, uneori chiar cu Plangerea, de unde confuzia frecventa cu epitaful.

Ex. aer de la Radauti, aer de la Moldovita.

AGHEASMATAR

In cultul ortodox, mic pavilion deschis asezat in fata bisericii, in care se face sfintirea apei.

Ex. agheasmatarul bisericii episcopale din Curtea de Arges.

ANCADRAMENT

Cadrul de lemn sau de piatra al unei deschideri, decorat cu profile sau reliefuri.

In romanic ancadramentul este in arc semicircular in retrageri succesive.

In gotic ancadramentul este in arc frant. in Renastere este dreptunghiular sau semicircular plat (fara retrageri).

Stilul brancovenesc prefera ancadramentul decorat cu vrejuri in relief.

ARBORELE LUI IESEU

Tema larg raspandita, ilustrand genealogia lui lisus Hristos dupa Evanghelia lui Matei, incepand cu leseu, stramosul regilor Iudeii.

Acesta apare adormit, iar din coapsa lui se desprinde un vrej de acant (mai rar de vita de vie), care descrie apoi medalioane de diverse marimi in care sunt reprezentati regii biblici, proroci si scene evanghelice.

Tema este intalnita prima oara in Romania in cadrul picturilor murale gotice din biserica de la Medias.

In pictura exterioara din Moldova A.I. este reprezentat pe toata inaltimea unei fatade laterale si pe o latime corespunzatoare (amploare unica pentru aceasta tema).

In decorul sculptat tema apare in cadrul altarului poliptic din Sebes (sec. 16) si mai ales pe iconostasele brancovenesti si mai tarzii.

ARC IN PLAN CINTRU (SEMICIRCULAR)

De traditie bizantina, predomina la monumentele din Tara Romaneasca si Moldova din sec. 14 pana in 18, fiind definitoriu si pentru arhitectura romanica din Transilvania. v. arc.

ARC IN MANER DE COS

Format din trei arce de cerc de raze inegale al caror traseu este continuu, este caracteristic variantelor sudice ale goticului tarziu, dar apare si in arhitectura medievala balcanica.

In Tara Romaneasca apare in sec. 17-18 cu precadere la deschiderile ferestrelor constructiilor civile.

Sinonim: arc subanaltat. v. arc.

ARC DE DESCARCARE

Asezat deasupra unei grinzi pentru a prelua sarcina zidului de deasupra; in mod curent la bisericile ortodoxe intre acest arc si lintelul portalului este amplasata firida cu icoana hramului.

ARC DIAGONAL (PIEZIS)

Intalnit in arhitectura moldoveneasca in sec. 15-17, ca parte a sistemului de boltire aparte al acesteia.

Deasupra arcelor si pandantivilor nu urmeaza tamburul sau calota, ci sunt interpuse inca patru mici arce, sprijinite pe cheile de bolta ale celor mari.

Ele sunt paralele cu diagonalele patratului pe care il acopera boltirea, de unde si denumirea lor (v. bolta moldoveneasca). v. arc

BEDERNITA

Piesa de vesmant arhieresc, de forma romboidala, suspendata cu un cordon la inaltimea genunchiului drept.

Este decorata cu o scena religioasa.

Ex: b. de la Tismana(1381-1 389), b. de la Putna (sec. 15).

Sinonim: epigonation.

BOLTI SIMPLE

v. Bolta semisferica, bolta in sfert de de sfera, bolta semicilindrica, bolta in sfert de cilindru, bolta in maner de cos (turtita).

BOLTA SEMISFERICA

v. calota

BOLTA IN SFERT DE SFERA

v. conca.

BOLTA SEMICILINDRICA

Are aspectul unei jumatati de cilindru, este sprijinita pe zid continuu.

Frecventa in arhitectura bizantina, intalnita la noi din sec.13 pina in sec.18.

BOLTA IN SFERT DE CILINDRU

Se caracterizeaza prin faptul ca extremitatea superioara se sprijina lateral pe un zid iar cea inferioara este continuata direct de zidul de sprijin.

Rara in arhitectura romaneasca medievala.

BOLTA IN MANER DE COS (TURTITA)

Are profilul unei jumatati de elipsa sectionata de-a lungul axei lungi.

Frecventa in arhitectura baroca, pentru spatiile mici.

BOLTI COMPUSE

v. Bolta in cruce, bolta in cruce pe ogive, bolta pe nervuri, bolta manastireasca, bolta cu penetratii, bolta moldoveneasca.

BOLTA IN CRUCE

Rezulta din intersectia perpendiculara a doi semicilindri, muchiile intoarse spre interior formand pe intrados o cruce.

Specifica este descarcarea greutatii de-a lungul muchiilor, ceea ce permite perforarea zidurilor de sprijin.

Frecventa in arhitectura romanica transilvaneana.

BOLTA IN CRUCE PE OGIVE

Perfectionare a b. in cr., prin consolidarea de-a lungul muchiilor cu o cruce de ogive.

Apare in arhitectura romanica si este perfectionata in sec. 12-13, devenind specifica arhitecturii gotice.

Folosita la noi prima oara in Transilvania, la monumentele realizate de santierele cisterciene, se intalneste in sec. 14 la monumentele stilului gotic matur, fiind abandonata din sec. 15 in favoarea b. pe nervuri.

In Tara Romanesca si Moldova apare sporadic, la monumentele catolice sau in arhitectura civila.

BOLTA PE NERVURI

Varianta a b. in cr., are ca specific intarirea sau doar decorarea intradosului cu nervuri de piatra sau ceramica, dispuse in forma de stea (b. stelata), de raze (b. raionanta) sau in retea (b. in retea); apare in Transilvania din sec. 15 pana in prima jumatate a sec. 16.

BOLTA MANASTIREASCA

Rezulta, ca si b. in cr., din intersectia a doi semicilindri, dar muchiile sunt intoarse spre extrados, iar greutatea se descarca pe toata lungimea zidurilor.

Apare tot in romanic, la noi este rar intalnita ("in sec. 17-18 apare in boltirea camerelor de locuit sau constituie elementul de baza pentru construirea b. cu penetratii).

BOLTA CU PENETRATII

Derivata a b. simple, prezentand particularitatea intersectarii (penetrarii) zonelor periferice cu forme semicilindrice sau conice, care descriu pe peretii de sprijin contururi de lunete.

Penetratiile pot avea rol functional (golul unei usi sau ferestre) sau doar decorativ (cu precadere in sec. 17-18).

BOLTA MOLDOVENEASCA

Sistem folosit in arhitectura religioasa din Moldova in sec. 15-17. v. cupola

CAREU

Intr-o bazilica, traveea unde se intersecteaza nava principala si transeptul, tratata monumental (este boltit in cupola sau are turn-lanterna).

CARJA EPISCOPALA

Baston lung, decorat cu aplicatii din metal pretios, in semn al ierarhilor; la ortodocsi partea superioara este un brat transversal ale carui capete au forma de serpi (aluzie la toiagul lui Aaron, din Vechiul Testament), in timp ce la catolici carja se inchele recurbat, ca la toiegele cu carlig ale pastorilor, uneori cu o voluta decorativa.

CADELNITA

Recipient de metal (focar), prevazut cu capac, in care se ard esente parfumate (smirna, tamaie) in timpul slujbelor Bisericii.

Pentru manevrare, este suspendata cu lanturi de un inel.

Are in general forma de potir cu capac, dar poate fi tratata si ca o macheta de biserica.

Sunt lucrate din argint eventual aurit, ciocanit si cizelat, decorate cu elemente inspirate din arhitectura epocii.

CATUIE

Piesa de cult caracteristica Bisericii Ortodoxe, servind la arderea tamaiei.

Lucrata de obicei din argint, cuprinde un vas focar ajurat cu picior, un taler decorativ si maner.

CEL VECHI DE ZILE

Formula folosita in pictura ortodoxa pentru a-L reprezenta pe Dumnezeu Tatal (un portret similar cu al lui Hristos, dar cu parul, barba si mustatile carunte).

CERAMICA MONUMENTALA

Denumire generala a elementelor de ceramica – discuri, butoni, placi, caramida smaltuita – care intra in compunerea decorului fatadelor sau pavimentului.

Discurile apar pentru prima data in sec. 14 la arhivoltele arcaturilor fatadelor (procedeu balcanic).

Ulterior utilizarea lor in Tara Romaneasca scade.

In Moldova se ajunge la o formula originala in sec. 15: o friza de trei randuri de discuri (cu diverse motive heraldice, zoomorfe – adesea fantastice – si antropomorfe) sub cornisa, alte discuri punctand spatifle dintre arcaturile firidelor; pe fatade sunt dispuse brauri si benzi verticale de caramida smaltuita.

Caramida smaltuita apare in Moldova in sec. 14, ca influenta baltica, fiind utilizata in sec, 15 pentru ritmarea fatadelor.

In Tara Romaneasca ea apare in decorul fatadelor foarte rar (exceptie: biserica manastirii Cobia (1572), ale carei fatade sunt in intregime placate cu caramizi smaltuite).

In cadrul pardoselilior si, mai rar, a placarii zidurilor interioare, caramida smaltuita a fost utilizata pe tot teritoriul Romaniei.

Placile de ceramica smaltuita, uneori decorate cu motive identice cu cele ale cahlelor, au fost utilizate cu precadere pentru placarea zidurilor interioare, mai rar pentru decorul exterior.

La sfarsitul sec. 16 gustul pentru decorul exterior cu ceramica smaltuita reapare in Moldova si influenteaza apoi si Tara Romaneasca.

CHEIE DE BOLTA

Denumire data boltarului din centrul unui arc, de la intersectia mai multor arce sau in centrul unei bolti, asigurand stabilitatea celortalti boltari.

Poate fi decorat in partea corespunzatoare arhivoltei (mai ales in Renastere si Baroc – motive heraldice, mascheroane) sau intradosului (specific goticului).

In arhitectura gotica cisterciana motivul cel mai comun a fost floarea de maces, dar apar si reprezentari aparte (heraldice sau antropomorfe).

In Tara Romaneasca si Moldova cheile de arc sau de bolta decorate sunt extrem de rar intalnite.

CHILIE

Era de mici dimensiuni destinata locuirii individuale a calugarilor.

Sunt de obicei grupate in corpuri speciale, dispuse pe una din laturile manastirii.

COLONETA

Denimire data coloanelor cu fus subtire si alungit, utilizate in arhitectura romanica la portaluri iar in cea gotica pentru stalpii fasciculati.

CORTILE

In arhitectura occidentala, curtea interioara descoperita, tratata decorativ si adapostind fantani sau grupuri statuare, mai ales in cadrul castelelor.

CROSETA

Ornament de forma unei frunze stilizate scos in relief si recurbat spre interior.

Caracteristic decorului gotic, la capitele, frontoane si pinacli, apare in Transilvania la capitelurile goticului timpuriu (santiere inrudite cu cel de la Carta) si la pinacli in goticul tarziu.

DEAMBULATORIU

(lat. deambulatio = circulatie, plimbare), In arhitectura occidentala, spatiu care asigura circulatia in jurul corului si absidei, in prelungirea navelor laterale, amplificat uneori de capele laterale.

Apare la bisericile romanice de pelerinaj, mentinandu-se si in gotic.

Tot d. este numit si porticul acoperit care inconjoara curtea interioara a unei manastiri catolice.

DEISIS

(gr. deisis = rugaciune), tema fundamentala a iconografiei ortodoxe, reprezentandu-1 pe lisus Hristos Judecatorul, tronand intre Fecioara Maria si loan Botezatorul, care se roaga pentru iertarea pacatosilor (ei sunt principalii sfinti intercesori, adica cei care intervin in favoarea oamenilor, asemeni unor avocati).

Este nucleul reprezentarii Judecatii de Apoi, aparand si in naos, la sud, sau in compozitia iconostasului, in axul registrului Apostolilor.

DENTICULI

Mici volume paralelipipedice scoase in relief usor, asemenea unor dinti.

Apare inca din antichitate la cornise, fiind reluat in romanic, Renastere, baroc si neoclasicism, aparand uneori si la decorul ancadramentelor de piatra.

Nu apar in arhitectura de traditie bizantina.

DINTI DE FIERASTRAU

Motiv realizat din caramizi de format special sau caramizi simple dispuse cu un colt spre exterior, mai rar cioplit din piatra.

De provenienta bizantina, apare in Tara Romaneasca, la cornise si apoi pentru a sublinia torul braului median; ca influenta munteneasca, il reintalnim In Moldova si Transilvania.

Desi romanicul preluase acest motiv bizantin, bisericile romanice din Transilvania nu sunt decat rar decorate astfel.

DRUM DE STRADA

Amenajare defensiva la nivelul meterezelor, asigurand circulatia aparatorilor.

Este de obicei sprijinit pe console sau arcuri de zidarie, fiind acoperit cu o copertina usoara.

DVERA

Draperie brodata asezata la usile imparatesti si diaconesti ale iconostasului, primind un decor cu iconografie variabila.

EDICUL

Constuctie mica si usoara, imitand structura unui templu sau un chiosc, utilizata pentru a proteja o lucrare de arta sau in decorul gradinilor; apare ca motiv decorativ in pictura murala si miniatura, in traditia bizantina.

EPITAF

Val liturgic de mari dimensiuni, specific cultului ortodox, purtat in procesiune, in vechime, la Liturghie, iar actualmente, doar in Vinerea Patimilor.

Ca si aerul, este decorat cu Plangerea lui Hristos.

EPITRAHIL

Vesmant de cult specific preotilor si episcopilor in cultul ortodox, o esarfa brodata purtata peste stihar, in jurul gatului, fiind lasata sa atarne lateral in parti egale, prinse pana la poale cu bumbi.

Iconografia e foarte variata, nucleul, in zona mediana – purtata in dreptul cefei – fiind de obicei reprezentarea temei Deisis, flancata spre extremitati de reprezentari de sfinti, cu precadere Apostoli, sau praznice ale Bisericii.

La extremitati pot fi reprezentati donatorii.

In cultul catolic are drept corespondent etola.

ERMINIE

Culegere de recomandari tehnice pentru pictori, cuprinzand si indicatii iconografice, insotita adesea de un caiet de modele.

EXONARTHEX

Spatiu care precede narthexul (pronaosul), ca incapere distincta, inchisa cu ziduri, sau deschisa pe stalpi sau coloane.

Sinonim: pridvor, tinda.

EXTRADOS

Partea exterioara, convexa, a unui arc sau a unei boltiri, opusa intradosului.

FELON

Vesmant liturgic purtat de preoti desupra tuturor celorlalte.

Are forma unei pelerine fara maneci, cu un singur orificiu, pentru cap.

Corespunde casulei din cultul catolic.

FERECATURA

Imbracaminte din metal pretios, aplicata, integral sau partial, pe obiecte de cult: icoane, copertile evangheliarelor, raclele moastelor, cruci de mana.

Sunt confectionate prin ciocanire, gravare, cizelare, aplicare de pietre pretioase si email.

FERULA

Spatiu introductiv al bazilicilor occidentale, avand aceeasi semnificatie, in principiu, cu pronaosul (narthexul).

In Romania, unicul exemplu estef de la Sibiu, din sec. 15, trinavata, cu trei travei care servea si ca spatiu funerar (asemeni narthexului in bisericile ortodoxe); aici aveau loc de asemenea intruniri ale particiatului sibian (patriciatul = elita politica si economica a sasilor).

FLESA

Constructie din lemn sau piatra, care incununeaza volumul unui turn.

Caracteristica arhitecturii gotice, adoptata si de arhitectura romaneasca a bisericilor de lemn din Transilvania.

FLEURON

Ornament terminal in forma de floare de crin stilizata, specific goticului.

De obicei incheie pinaclii si portalele.

GRAVURA IN LEMN (XILOGRAVURA)

Tehnica in care pe o placa de lemn este incizat modelul care va fi reprodus prin tiparire.

Este singura tehnica de gravura utilizata in perioada noastra medievala, in atelierele de tipografie, pentru realizarea viginetelor, initialelor si frontispiciilor.

In sec.17, in centrele tipografice se utilizeaza placi cu reprezentari iconografice inspirate de erminii.

HERALDICA

Stiinta care se ocupa cu regulile de alcatuire, descriere si interpretare a stemelor, blazoanelor si emblemelor.

HETIMASIA (TRONUL HETIMASEI)

Numita si Tronul pregatirii (gr. etimasia = pregatire), reprezentare iconografica ce apare in cadrul Judecatii de Apoi sau de sine statatoare, ca simbol al Sfintei Treimi (un tron gol, pe care se afla Evanghelia, Sfantul Duh sub chip de porumbel, iar in spate, Crucea rastignirii).

HERUVIM

Inger ca bust, cu una sau mai multe perechi de aripi.

IISUS IN PATENA

Reprezentarea lui Hristos prunc, intins in patena, ca reprezentare a Euharistiei, aparand in altar, in axul de est; uneori patena este asezata pe un altar cu ciboriu (acoperis boltit pe patru colonete elegante), flancat de ingeri cu ripide si cadelnite.

IISUS IN GLORIE

Reprezentarea lui Hristos in mandorla de lumina, tornand pe curcubeu, uneori incadrat de simbolurile evanghelistilor (caz in care poarta denumirea de Tetramorf).

Apare frecvent in sculptura timpanelor si in pictura absidelor romanice, dar este de sursa bizantina, intalnindu-se si in pictura de traditie rasariteana.

INTARSIE

Tehnica decorativa specifica artei lemnului, in special ebenisticii (realizarea de mobilier

de lux), constand in incrustarea in placa de fond a unor motive taiate in os, fildes, sidef, baga, lemn de esenta diferita sau metale diverse.

Apare la noi in Transilvania, sub influenta Renasterii, la inceputul sec. 16.

INCRUSTARE

Realizarea unui traseu decorativ pe o suprafata, prin excizare, urmand ca in aceasta adancitura sa fie fixat un material contrastant cromatic (de exemplu, gresie incrustata cu marmura, bronz incrustat cu aur).

Sinonim: damaschinaj.

Un caz aparte il reprezinta intarsia (termenul se aplica doar lemnului).

INGER

Fiinta creata de Dumnezeu in cadrul lumii nevazute, ceresti.

Ingerii sunt slujitorii lui Dumnezeu si vestitorii sai (gr. angelos = vestitor), fiinte inermediare intre lumea transcendenta si cea terestra.

INVELITOARE DE MORMANT

Piesa textila de forma dreptunghiulara folosita in Moldova, probabil pentru acoperirea lespezilor funerare voievodale din interiorul bisericilor.

Sunt confectionate din brocart si cuprind, in campul central, portretul monumental al defunctului, si un chenar cu inscriptia funerara (uneori portretul lipseste).

JUBE

Perete despartitor in bisericile catolice, interpus intre nava si cor, avand la nivelul superior o galerie asigurand comunicarea intre tribunele de deasupra navelor laterale.

Este de obicei lucrat din piatra bogat decorata.

In Transilvania au existat 2 astfel de dispuneri interioare (biserica din Sebes si manastirea din Sighisoara).

Sinonim: lettner.

JUDECATA DE APOI

Ilustrarea Celei de-a Doua Veniri a lui Hristos, ca Judecator; nucleul central il constitute Deisis (Judecatorul si principalii intercesori, Fecioara si Ioan Botezatorul), flancat de tribunalul Apostolilor.

La judecata se prezinta cetele sfintilor crestini, condusi de Sfantul Pavel, dar si toate popoarele cunoscute de lumea medievala, conduse de Moise.

In centrul compozitiei, sub Tronul Hetimasiei are loc cantarirea sufletelor, dreptii pornind spre Rai, ale carui porti sunt deschise de Sfantul Petru, iar pacatosii spre Iad, infatisat ca un monstru cu gura cascata (Leviathanul); ei sunt purtati de un rau de foc, care izvoraste de la picioarele lui Hristos.

Alte episoade sunt invierea mortilor, moartea pacatosului si moartea dreptului.

Ilustrari ale temei apar atat in arta de sorginte occidentala din Transilvania, cat si cea de traditie bizantina din restul Romaniei; celebre sunt reprezentarile de sec. 16 din Moldova, in Tara Romaneasca tema fiind frecventa abia incepand cu pictura brancoveneasca.

LESENA

Element de decor arhitectonic sub forma de pilastru plat fara capitel sau baza, slujind la ritmarea fatadelor "in romanic".

LUNETA

Traseu semicircular sau in arc frant descris pe peretii de sprijin de o boltire; la deschiderile dreptunghiulare incadrate in arcade (usi, ferestre), l. denumeste spatiul dintre marginea superioara a deschiderii si traseul semicircular al arcadei.

MAICA DOMNULUI "INDURATOAREA"

Denumire data reprezentarii Mariei cu Pruncul in cadrul unei compozitii de tandra imbratisare, cu obrazurile alipite; exista doua variante principale ale acestei teme iconografice, de veche traditie bizantina:

1. Eleusa, in care figurile au o expresie grava, chiar trista;

2. Glikophilousa, in care figurile au o expresie vioaie, surazatoare; in pictura murala romaneasca, M. D. "I". apare prima oara in Transilvania, la Strei (sec. XIV) si Remetea – Bihor (sec. XV), pentru a se bucura de o particulara popularitate in pictura moldoveneasca din sec. XV – XVI (Balinesti, Neamt, Baia, SE Gheorghe – Suceava, Moldovita, Humor); in pictura de icoane apare mai rar, notabila fiind Eleusa de la manastirea Bistrita – Neamt (sec. XVII).

MANECUTE

Mansete detasabile care se incheie cu un snur trecut prin printr-un sir de inele si care fac parte din costumul liturgic al arhimandritilor, fiind purtate peste manecile stiharului; executate din tesaturi de matase si brodate (de obicei cu imaginea Bunei Vestiri) sunt adesea piese valoroase de broderie.

Sinonim: epimanikia; rucavite.

MANASTIRE

Ansamblu de constructii care serveste activitatii unei colectivitati calugaresti; in cultul ortodox, m. are in centru biserica, iar in ei, constructiile anexe (chilii, trapeza, paraclis, turnul – clopotnita etc.); de obicei, ansamblul este inconjurat de ziduri de aparare

intarite cu turnuri (Sucevita, Dragomirna, Strehaia etc.); in apropierea unei m. poate exista o bolnita (spital) cu paraclis (biserica bolnitei); la M. de cult catolic, biserica se afla pe una din laturile curtii interioare.

MEANDRU

Ornament alcatuit din linii drepte care urmeaza un traseu frant in unghiuri drepte, cu aspect de carlige care se intrepatrund; meandrul spiral si meandrul in val sunt variante, constituite din linii curbe urmand un traseu sinuos.

MENOLOG

Miruire a vietilor sfintilor conform calendarului bisericii ortodoxe, care incepe la 1 septembrie; tema iconografica deosebit de importanta, localizata in pronaos, in reprezentarea m., fiecarei zile ii corespunde o imagine infatisand sfantul (sfintii) patron(i), fie in picioare, fie in momentul martiriului; inceputul fiecarei luni este insemnat cu semnul zodiacal corespunzator; la noi, cel mai vechi m. se afla in biserica mare a Coziei (1391), tema devenind frecventa "In Tara Romaneasca si Moldova in sec. XVI (Tismana, Bucovat, Humor, Moldovita, Sucevita etc.); cel mai complet m. se afla in pridvorul de la Voronet (1547) — sunt reprezentate toate zilele anului.

Sinonime: calendar eclesiastic; sinaxar.

MENOU

Bagheta din piatra profilata care compartimenteaza pe verticala sau orizontala deschiderea unei ferestre gotice sau de Renastere.

MODENATURA

Denumire data in general proportiilor si formelor diferitelor profiluri (muluri) care compun decoratia arhitectonica; difera de la o epoca artistica la alta, studiul ei fiind un instrument de datare a materialului arheologic sau a monumentelor cu istorie incerta.

NERVURA

Element constructiv de sustinere alcatuit din piese lungi de piatra (sau de ceramica) profilata si care intra in compunerea scheletului unei bolti gotice fie pentru crucea de ogive, fie pentru reteaua boltilor stelate caracteristica goticului tarziu; initial masive si cu profile simple, n. au evoluat spre profile complicate si s-au subtiat tot mai mult, rolul lor devenind prevalent decorativ in faza tarzie a goticului.

PALIMPSEST

Pergament de pe care a fost sters vechiul text pentru a fi scris altul nou; mult folosit in secolele VII – XII, acest procedeu a dus la distrugerea multor manuscrise de valoare.

PALMETA

Motiv ornamental rezultat din combinarea a doua frunze de palmier intr-o compozitie de forma unei inimi; de origine orientala; a jucat un rol deosebit in arta decorativa bizantina, de unde s-a raspandit in restul Europei.

PANZA DE BOLTA

Partea de bolta cuprinsa intre doua elemente de rezistenta (arce dublouri, nervuri etc.), construita de obicei din materiale mai usoare.

PARAMENT

Suprafata exterioara a unui zid, a carei expresie plastica rezulta fie din materiale de constructie aparente, fie din placajul ori tencuiala de finisaj (ex.: p. din piatra alternata cu caramida, p. din caramida alternata cu panouri de tencuiala etc.)

PATENA

Vas liturgic de forma circulara si plata suspendat pe un picior – talpa, folosit in cadrul Euharistiei, pe care se aseaza painea; denumire folosita in cultul catolic.

Sinonim: discos.

PAVIMENT

Denumire data pardoselilor ingrijit executate din lespezi de piatra, marmura, placi de ceramica, mozaic.

PIETA

Tema iconografica reprezentand pe Maria cu lisus mort pe genunchi, caracteristica artei medievale catolice; prin extensie se intelege si ca Plangerea lui Iisus.

PISANIE

Inscriptie pictata sau sculptata care se aseaza de obicei pe fatada unui monument, mai

ales deasupra intrarii principale, pentru a consfinti actul fundarii edificiului; avand caracter votiv, beneficiaza deseori de o tratare artistica.

PLANGEREA LUI IISUS

Tema iconografica de origine bizantina, reprezentand punerea in mormant a lui lisus si jelirea lui; frecventa in pictura si broderia medievala din tarile romane; prezenta mai ales in decoratia epitafelor.

POALA DE ICOANA

Piesa de broderie specifica bisericii ortodoxe; de forma patrulatera, ea este suspendata sub o icoana si este decorata cu o imagine iconografica legata de aceasta sau poate avea numai un caracter ornamental.

PROSCOMIDIE

Anexa a incaperii altarului la o biserica ortodoxa, situata pe latura de nord a altarului, destinata oficiului secret; este pandant cu diaconiconul.

Sinonim: prothesis.

REFECTORIU

Denumire data salii de mese dintr-o manastire catolica; deseori tratat in forme monumentale, era unul dintre spatiile reprezentative ale unui ansamblu monastic; la o manastire ortodoxa, sala de mese se numeste trapeza.

REGISTRU

In arhitectura , arte plastice si decorative - zona orizontala de decoratie cuprinsa intre doua chenare sau delimitata doar compozitional.

RELICVARIU (RELICVIAR)

Caseta portativa sau cutie de mari dimensiuni folosita pentru pastrarea unor relicve sfinte (de obicei fragmente de oseminte); executat din metale pretioase si bogat decorat, poate fi o importanta lucrare de argintarie, imitand uneori forma relicvei continute.

RETRAGERE

Denumire data dispozitiei elementelor unei constructii care sunt situate in adancime fata de planul fatadei principale.

REZALIT

Element de zidarie care se detaseaza din fata unui edificiu, fie in scopul intaririi rezistentei (ex. contrafortul), fie pentru a masca un volum interior.

SACRISTIE

Anexa a sanctuarului caracteristica bisericilor catolice; situata de obicei pe latura nordica a corului, are aspectul unei incaperi dreptunghiulare, boltita sau tavailita, si serveste la depozitarea vesmintelor liturgice, a vaselor de cult si la pregatirea oficiilor.

SEMICALOTA

Bolta cu aspect de sfert de sfera folosita, in mod curent in arhitectura bizantina si cea romanica pentru acoperirea absidelor.

Sinonim: calota.

SERAFIM

Inger de foc cu 3 perechi de aripi care, potrivit mitologiei ebraice si crestine, face parte din garda cereasca; reprezentat numai cu cap si aripi, apare deseori numai in culoarea focului; sta la baza schemei compozitionale a ripidei.

SIMBOLURILE EVANGHELISTILOR

In mod curent in iconografia medievala cei patru evanghelisti sunt insotiti de simbolurile lor sau substituiti de acestea: Matei cu ingerul, Marcu cu leul, Luca cu taurul, Ioan cu vulturul.

TABERNACOL

Nisa practicata in peretele nordic al sanctuarului unei biserici catolice sau constructie aparte din piatra sau din lemn, destinata pastrarii cuminecaturii (Sf. Sacrament); este legat mai ales de goticul tarziu; pot fi valoroase prin decoratie.

TRAPEZA

Denumire data salii de mese la o manastire ortodoxa; uneori are proportii monumentale, este decorata cu picturi murale, poate avea o absida pe rasarit.

TRAVEE

Sectiune dintr-o constructie cuprinsa intre patru puncte de sprijin, corelate direct (stalpi, coloane, pilastrii etc.) si are autonomie constructiva si un regim propriu de boltire; navele unei bazilici sunt alcatuite din mai multe travee.

TROMPA DE COLT

Element constructiv care, facand parte dintr-un sistem de patru, permite trecerea de la un plan patrat la un plan octogonal deasupra caruia se poate construi cu usurinta o cupola; in principiu o t. de c. consta dintr-un mic arc diagonal dispus la colt si dintr-o forma de racordare care poate fi foarte variata (mica bolta cu aspect de cochilie, sectiune de con, plan inclinat, retragere in trepte etc.); utilizata frecvent in arhitectura bizantina si islamica.

VIGNETA

Mic motiv decorativ care face parte, alaturi de initiale si miniaturi, din ilustratia unei carti (manuscris); de obicei marcheaza paginile mai importante, precede ori incheie o pagina.

VIZITATIE

Denumire data reprezentarii iconografice a intalnirii dintre Maria si Elisabeta; este legata de ciclul cristologic si de Imnul acatist; apare frecvent in pictura murala medievala de la noi.

VLAHERNITISSA

Denumire data uneori reprezentarii „Maica Domnului a intruparii"; o reprezinta pe Maria ca oranta, avand pe piept inscris intr-un medalion chipul lui Iisus prunc, binecuvantand; apare prima data pictata la o biserica din cartierul constantinopolitan Vlahernes, de unde si numele; apare frecvent in pictura murala medievala la noi, mai ales in bolta pronaosului.

ABSIDIOLE

Mica absida laterala in unele bazilici romane; mica absida langa altar in bisericile crestine.